

SÜLEYMAN ATEŞ VE ABDULLAH PARLIYAN'IN MEALLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

Mehmet YOLCU*

Arş. Gör. Ayşe TOKAY**

Ayşenur BIÇAK***

Öz

Müslümanların en büyük gayelerinden biri de Kur'ân'ı en doğru şekilde anlamak ve onu hayatta yaşamaktır. Bu amaçla Kur'ân birçok dile çevrilmiş bulunmaktadır.

Zamanla pek çok sayıda meâlin ortaya çıkması onların titizlikle incelenmelerini gerektirmiştir. Bu çalışmada, üslup ve yöntem açısından birbirinden farklı Süleyman Ateş'in *Kur'ân-ı Kerîm'in Yüce Meâli* ile Abdullah Parlıyan'ın *Açıklamalı Kur'ân-ı Kerîm Meâli (Özli Tefsir)* adlı eserleri incelenmiştir. Bu çalışmada bu iki eserin hem ortak hem de farklı yönleri üzerinde durulmuş ve asıl manayı vermede ne ölçüde başarılı oldukları ortaya konmak istenmiştir.

S. Ateş'in mealinde akli ve çağdaş bilimlere ilgi vardır. İsrailiyat türü rivayetlere ve neshe ilişkin görüşlere karşı mesafeli durulmuştur. Yazar, genelde mutedil klasik görüşün dışına çıktığında buna ilmi bir gerekçe gösterme ihtiyacı duymuştur (Hz. Âdem'in Cenneti ile Kıyametten sonraki Cennetin farklı olduğu görüşü gibi). Bununla tevillere bir yere kadar katılmanın zeminini hazırlamıştır.

A. Parlıyan'ın mealinde ise parantez hiç kullanılmamıştır ama gerektiğinde bir kelime veya cümlenin taşıyabileceği birkaç manası art arda sıralanmıştır. Ayrıca kimi tefsirlerde dile getirilmiş görüşler Kur'ân'ın sarih (zahir) manasıyla karıştırılarak verilmiştir. Bu nedenle okur, neyin meal, neyin açıklama ve neyin tefsir olduğunu seçemez konuma düşürülmüştür. Hem tevillerde hem de farklı görüşleri cem etmede bir açıklamaya yapma gereği duymamıştır. Parantez de kullanılmadığından her ifade ettiği mana İlahi Mesaj'ın içinde mülhaza edilmiştir. Bu ise onun çalışmasını bir ölçüde zaafa uğratmıştır.

Anahtar Kelimeler: Meâl, Tercüme, Mukayese, S. Ateş, A. Parlayan.

THE COMPARISON OF SÜLEYMAN ATEŞ AND ABDULLAH PARLIYAN'S MAALS

Abstract

Makale Gönderim Tarihi: 14.09.2018, Kabul Tarihi: 19.12.2018

Doi: 10.26791/sarkiat.459998

* Doç. Dr., İnönü Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyesi, ORCID ID: 0000-0002-4501-4399

** Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Araştırma Görevlisi, ORCID ID: 0000-0002-4596-6103

*** MEB'de öğretmen, ORCID ID: 0000-0003-3776-1201

One of the biggest targets of the Muslims is to understand Qur'an accurately and implement it in their lives. For this aim, Qur'an has been translated into several languages.

That several maals have appeared in time requires them to be examined meticulously. In this study, *Süleyman Ateş's The Supreme Maal Of The Qur'an* and *Abdullah Parlıyan's The Concise Tafsir of The Quran (The Essence of The Tafsir)* which are quite different in terms of style and method have been examined. In this study, common and different aspects of those two works are emphasised and aimed to execute how successful they are at carrying the main meaning.

Mental and contemporary topics are interested in Ateş's Maal. Remarks related to Israeli rumours and naskh have been remained aloof. When the author digresses the conservative classical view, he generally needs to show a scholarly reason for it (e.g.: the view that Adam's heaven is different from the heaven after the doomsday). With this, he provides a basis for his glosses to agree with them to some extent.

In A. Parlıyan's Maal, paranthesis is never used, but when needed, several meanings of a word or a sentence that it can carry are lined up one after the other. Moreover, the views uttered in some Tafsirs are given by being compared with Qur'an's apparent meaning. Therefore, the reader is rendered not to be able to choose what is maal, what is explanation and what is tafsir. He doesn't need to make an explanation on both the glosses and compiling different views. And, since he does not use paranthesis, all he says is considered as divine message. And this causes his work to be debilitated to some extent.

Keywords: Maal, Translation, Comparison, S. Ateş, A. Parlayan.

GİRİŞ

Kur'an-ı Kerim sürekli okunması, anlaşılması ve uygulanması istenen ilahi mesajdır. O insanlık için bir hayat ve saadet programıdır. Her Müslüman, mutlaka onu okumak ve hayatında tatbik etmek durumundadır. Gayesine uygun biçimde okunan, anlaşılabilir ve uygulanan Kur'an, duyarlılığını yitirmiş fert ve cemiyetleri diriltmenin ve kendine getirmenin önemli bir vesilesidir. Onun için her insan, Kur'an'ı anlamaya çalışmalıdır. Kur'an'ı anlamak, herkesin hakkı ve anlatmak da doğru bilenlerin vazifesidir. Zira o, Allah'ın rahmetinin insan akıl ve idrakine sunulmuş en büyük armağanıdır.¹

Herhangi bir metni başka bir dile çevirmek büyük bir bilgi birikimi ve hatırı sayılır deneyim gerektirir. Mütercimim hem ana metne hem de hedef dile hâkim olması gerektiği gibi büyük bir özveri ile çalışması da lazımdır. Ehliyet ve vukufiyetle beraber dikkatlice yapılmayan her tercüme, mutlaka tahrife yol açar. Tercümenin doğru ve tam olabilmesi için her cümlede her iki dilin temel ve yan anlamlarının birbiriyle örtüşmesi gerekir. Çeviri metninin Kur'an gibi veciz ve muciz bir metin olduğu düşünüldüğünde mesele daha da zorlaşacaktır. Her tercüme ve meâl bir anlamda tefsir sayılır. Günümüz meâl çalışmaları incelendiğinde yazarlara ait farklı metot ve tefsirler karşımıza çıkmaktadır. Bu çalışmaların gayesi, Kur'an'ın

¹ Krş. Bilgiç, Musa, "Kur'an-ı Kerim'in Bazı Özellikleri", *Tefsir Araştırmaları Dergisi*, Ekim / 2017, Cilt: 1, Sayı: 2, s. 212-213.

derinliğini, okuyucunun en iyi şekilde hissetmesini sağlamaya bir ölçüde katkı sağlamaktır.²

Bu çalışmadaki amaç farklı iki metotla yazılan Süleyman Ateş'in *Kur'ân-ı Kerîm'in Yüce Meali* ile Abdullah Parlıyan'ın *Açıklamalı Kur'ân-ı Kerîm Meâli (Özlu Tefsir)* isimli eserini şekil ve muhteva açısından karşılaştırmak, aralarındaki yöntem ve anlam farklılıklarını ortaya koymaktır. Bu amaçla eserlerin şekilsel ve genel özellikleri, nüzul sebepleri, nasih-mensuh, muhkem-müteşabih ve israiliyat gibi konulara bakış açıları karşılaştırılmıştır. Ayrıca her iki eserin kendilerine mahsus özelliklerine ve kullandıkları metotlara da değinilmiştir.

Kur'ân-ı Kerîm, Yüce Allah'ın bütün insanlığa dünya ve ahiret rehberi olarak gönderdiği ve esasen sözlü bir hitap olarak Hz. Muhammed'e (sas) gönderdiği evrensel mesajlarla dolu ilahi kelimedir. Yüce Allah, Kur'ân'ı, tarihi süreç içinde pörsüyerek ve tahrife uğrayarak hırpalanan ve neticede netliğini kaybeden tevhid inancını yeniden tesis etmek, insanlara yitirdikleri şeref ve itibarı yeniden kazandırmak ve böylece onları karanlıklardan aydınlığa çıkarmak için göndermiştir.³

Milliyetçilik ve ulusçuluk rüzgârlarının şiddetli estiği dönemlerde her şeyi ulusal dile indirgeme eğilimleri moda olur. Ülkemizde özellikle Cumhuriyetin ilanı ile birlikte Kur'ân'ın Türkçeye çevirisi, onun her dediğinin öz Türkçe ile ifade edilmesi amacıyla meclis karar alarak ve kanun çıkararak Kur'ân'ın Türkçe bir açıklamasını elde etme yoluna gidilmiştir. Bu atmosferde birçok tercüme veya çeviri girişimi gerçekleşmiş ve bunun neticesinde Türkçe tercüme ve meâller hız kazanmış ve pek çok meâl ortaya çıkmıştır.⁴

Bir dildeki ifadeyi başka bir dile tercüme etmek, dil olgularını, oluşturuldukları veya üretildikleri çerçeve içinde bilmek, değerlendirmek ve açıklamakla mümkün olabilir.⁵

Tercüme kolay bir iş olmayıp pek çok zorluğu bünyesinde barındıran bir gayrettir. Çeviride her iki dilin kendine ait özelliklerinin aynı oranda gözetilmesi gerektiği unutulmamalı, metinden dil yanlışları ve çeviri kokusunu olabildiğince uzak tutmaya özen gösterilmelidir.⁶

Tercüme işleminin hassas bir iş olduğundan ve zorluklarından bahsettikten sonra tüm bu zorlukların Kur'ân gibi veciz ve muciz bir metnin tercümesinde kat kat fazla olacağını söylemek mümkündür. Çünkü Kur'ân, kendine has üslûbuyla ses-mânâ bütünlüğüne, mecazlar ve istiârelerin yoğun olarak kullanıldığı bir dile sahiptir. Kur'ân'a has bu özellikler onun başka bir dile doğru tercüme edilmesini daha da zorlaştırmaktadır. Söz gelimi birçok sureye güneş, ay ve yıldız gibi varlıklara yeminle başlanması Kur'ân'ın nüzul dönemindeki Arap diline ait bir üsluptur. İslam

² İsmail Cerrahoğlu, *Tefsir Usulü*, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2013, 215.

³ Salih Akdemir, *Cumhuriyet Dönemi Kur'ân Tercümeleri*, Ankara: Akid Yayıncılık, 1989, 10.

⁴ Krş. Zülfikar Durmuş, *Kur'ân'ın Türkçe Tercümeleri -Aziz Kur'ân ve İnsanlığa Son Çağrı Örneği -* İstanbul: Rağbet Yayınları, 2007, 11.

⁵ Ahmet Dursun, "Bir Karşılaştırma Örneği: Risale-i Nur'daki Meâl Örnekleri ve Mehmet Akif Meâli", *Direnen Meâl Akif Meâli Uluslararası Sempozyum*, 2016, 279-297.

⁶ Gıyasettin Arslan, "Türkçe Kur'ân Meâllerinde Kaynak Dilin Egemenliği Sorunu (Halil Altuntaş – Muzaffer Şahin Örneği)", *Kur'ân Meâlleri Sempozyumu -Eleştiriler ve Öneriler-* 1/2007, İzmir 2003, ss.475-494.

öncesi Arap toplumunda önemli bir unsur olan yemin, Kur'ân'ın ifade tarzında da açıkça görülmektedir.⁷

Dil ve kültürün sağlıklı aktarımı açısından Kur'ân çevirisinde, diğer eserlerin çevirisinden çok daha fazla hassasiyet gösterilmesinde, hataya düşmemek için Kur'ân'ı bütünlük içerisinde ele almakta ve ayetler arası uyumu dikkate almakta fayda vardır.⁸

Kur'ân'ın tercümesinden en genel anlamda ayetlerin anlamını başka bir dilde dengi kelimelerle ifade etmek kastedilmiştir. Kaynaklarda genel olarak, harfî (lafzî) ve tefsîrî (manevî) olmak üzere iki farklı tercüme şekliinden bahsedilmektedir.

1. Harfî (Lafzî) Tercüme: Nazmında ve tertibinde aslına benzemesi gözetilen tercüme şeklidir. Bu tür tercümelerde asıl metin, diğer dilde onun anlam ve nazmını her yönden karşılayan dengi kelimelerle tercüme edilmelidir. Bu çeşit tercümede hem nazım hem tertip yönünden kaynak metin ile amaç dil arasında benzerlik sağlanması söz konusudur. Dolayısıyla kaynak metindeki her bir kelime ele alınıp amaç dilde onun yerine geçebilecek kelime gözden geçirilir. Bu nedenle bu şekildeki tercümede kastedilen manayı yansıtmakta güçlük çekmektedir.⁹

Bu tarzın özelliklerini özetlersek: Çeviri, aslının kelimelerini karşılamalıdır. Çevirisi yapılmış metin, okunurken çeviri olduğu belli olmalıdır. Kaynak dilin üslubunu yansıtmalıdır. Kaynak dilin yazıldığı devirde yazılmış gibi okunmalıdır. Kaynak metne hiçbir kelime ilave edilemez ve onun hiçbir şeyinden sarfınazar edilemez. Nazım, nazım olarak; nesir, nesir olarak çevrilmelidir.¹⁰

Söz konusu Kur'ân metninin tercümesi olduğunda, onun kaynağının ilahi oluşu, nazıl olduğu dilin (Arapça) hususiyetleri ve icazı gibi birtakım özellikler, bu durumu daha da zorlaştırmaktadır. Hatta İslam âlimleri, Kur'ân'ın harfî (lafzî) tercümesinin mümkün olmadığı söz birliği etmektedir. Bu sebeple Türkçe Kur'ân tercümelerinde daha çok "meâl" kelimesi tercih edilmiştir. Çünkü Kur'ân için "tercüme" kelimesini kullanmak bir tür cüretkârlıktır ve genelde ancak işin çok uzağında olanların benimseyebilecekleri bir isimlendirmedir.

2. Tefsîrî (Manevî) Tercüme: Bu, bir dildeki metnin anlamının, nazım ve tertibe bağlı kalmaksızın başka bir dile aktarılmasıdır. Burada önemli olan husus, tercümeyi asıl metne bire bir benzemekten ziyade metindeki anlam ve maksatları, tercüme yapılan dilde anlaşılır bir şekilde ifade etmektir. Tanıma bakarak tefsîrî tercümenin Kur'ân'ın başka dildeki tefsiridir diyebiliriz. Bu tercüme Kur'ân'ın aynısı değil, onun başka dildeki bir tür tefsiridir.¹¹

Kur'ân metninin tercümesiyle ilgili bahsedilen zorluklar, ilim adamlarını tefsiri tercüme sevk etmektedir. Özellikle Kur'ân'da yer alan edebi sanatlar, icaz, pek çok

⁷ "Kendi çağının tahayyülat ve tasavvurları üzerinden konuşan Kur'ân, yeminde de cahiliye dönemi gerek Hanifler gerekse de Mekke müşriklerinin yemin kültürlerinin izlerini taşır... Cahiliye döneminde Araplar, Allah'a yapılan yeminleri, yeminlerin en yücesi olarak kabul etmekteydiler." Dindi, Emrah, Kur'ân'da İslam Öncesi Kültürün İzleri, İstanbul Üniversitesi SBE, 2014 Doktora Tezi, 247-248.

⁸ İshak Yazıcı, "Edip Yüksel ve Muhammed Esed'in Meâllerine Eleştirel Bir İnceleme", *Kur'ân Meâli Sempozyumu – Eleştiriler ve Öneriler*- 1/2007, 319-348.

⁹ İsmail Cerrahoğlu, *Tefsir Usulü*, 215.

¹⁰ Zülfikar Durmuş, "Muhammed Hamîdullah'ın Aziz Kur'ân Meâli Üzerine Tetkikler", *Kur'ân Meâli Sempozyumu Eleştiriler ve Öneriler*, 2/2007, 69-86.

¹¹ İsmail Cerrahoğlu, *Tefsir Usulü*, 213.

anlam ihtiva eden harf, edat ve kelimeler, tefsîrî tercümeyle zorunlu hale getirmiştir. Bu yüzden Kur'ân'ın tercümesinden genel olarak manevî tercüme anlaşılmaktadır.¹²

Meâl, Kur'ân'ın başka dillere özellikle de Türkçe'ye yapılan çevirilerinde kullanılan bir kavramdır. En kısa ve öz tanımıyla meâl, bir sözün manasını her yönüyle değil biraz noksanıyla ifade etmektir.¹³

Kur'ân hiçbir dile tam anlamıyla tercüme edilemeyeceği için yapılan tüm tercümelere “meâl” adı verilmesi uygun bulunmuştur. Kur'ân'ı Türkçe'ye çevirenlerin çoğu da bu öz anlamı sebebiyle eserlerine “meâl” ismini vermişlerdir.¹⁴ Meâl kavramıyla yapılan tüm tercümelemlerin eksik ve yetersiz olduğu belirtilmekte ve daima en mükemmel meâlin bile Kur'ân'ın yerini tutamayacağına mutlaka işaret edilmektedir.¹⁵

Tercüme işleminin zorluğu genelde kabul görürken ve Kur'ân'ı herhangi bir dile tam anlamıyla çevirmek mümkün değilken neden onlarca Kur'ân meali çıkıyor? Neden insanlar Kur'ân'ı tercüme etmekten çekinmiyor?

Bu sorunun cevabını Kur'ân'dan öğreniyoruz: “Allah kendilerine Kitap verilenlerden, “Onu mutlaka insanlara açıklayacaksınız, gizlemeyeceksiniz!” diye söz almıştı. Onlar ise bunu kulak ardı ettiler, onu az bir dünyalığa değiştirdiler Yaptıkları alış veriş ne kötü!”¹⁶ Bu konuda bir diğer âyet ise, daha net bir anlam ifade etmektedir. “Sana zikri (Kur'ân'ı) indirdik ki, kendilerine indirileni insanlara açıklayasın, ta ki düşünüp öğüt alsınlar.”¹⁷

İnsanlar öğüt alsınlar diye indirilen Kur'ân'ı anlamak ve anlatmak bir sorumluluk olduğuna göre onu herkesin anlaması için tüm dillere tercüme etmek de bir zorunluluk kabul edilmektedir. Her milletin kendi içinde yetiştirdiği âlim ve bilginler kendi halklarına Kur'ân'ı anlatmak ve açıklamakla yükümlüdürler.¹⁸

Bu ve daha başka sebepler Kur'ân'ın doğru anlaşılmasını engellemekte ve hakikat peşinde olanların işini zorlaştırmaktadır. Meâller üzerinde inceleme ve çalışma yapmanın gayesi de meâl yapanlara ve okurlarına kolaylık sağlamaktır. Bu sebeple bu tarz çalışmalar oldukça fazladır.¹⁹

Bunların bir kısmı tenkittir. Onlar, meâllerde yapılan yanlışları nazara vermeyi amaçlar. Böylece Kur'ân'a yanlış meâl verilip manalarının yanlış anlaşılması önlenmiş olmaktadır. Bu meâllerin bir kısmı öykünmedir. Kişi bir meâl yazarak kendisini literatüre kattığını, gündeme getirdiğini ve bu alanda bir payeye ulaştığını düşünmektedir. Bir kısmı ise farklı düşüncelere bağlı kişilerin kendi görüş ve düşüncelerini temellendirmek amacıyla yaptıkları meâllerdir.

¹² Fatih Tok, “Ebu Hanîfe'ye Göre Kur'ân Tercümesi” *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2/2015, 269-292.

¹³ Elmalî, M. Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'ân Dili*, İstanbul: 1/1982, 30.

¹⁴ Bkz. Çantay, Hasan Basri, *Kur'ân'ı Hâkim ve Meâli Kerîm*, Ateş, Süleyman, *Kur'ân'ı Kerîm ve Yüce Meâli*.

¹⁵ Durmuş, *Kur'ân'ın Türkçe Tercümelemleri*, 45.

¹⁶ 3/Âlu 'İmrân 187.

¹⁷ 16/Nahl 44.

¹⁸ H. İbrahim Şener, “Cumhuriyet Dönemi Kur'ân Meâllerine Günümüz Türkçesi Açısından Yaklaşım”, *Kur'ân Meâlleri Sempozyumu – Eleştiriler ve Öneriler- 2/2007*, 343-360.

¹⁹ Şener, “Cumhuriyet Dönemi Kur'ân Meâllerine Günümüz Türkçesi Açısından Yaklaşım”, 343-360.

Meal ve tercüme ile ilgili bu usul konularını değişik açılardan ele alan bu tespitlerin özetlenmesinden sonra ele aldığımız meallere dönelim. Öncelikle yazarlarımızdan yaşça büyük ve eseri de daha önce yayınlanan Süleyman Ateş'in mealini ele alalım.

1. Kur'ân-ı Kerîm'in Yüce Meâli

1.a. Eserin Şekilsel Özellikleri

Süleyman Ateş tarafından kaleme alınan bu meâlin giriş sayfalarında yazar, öncelikle Kur'ân ve Vahy, Vahyin Ezberlenmesi, Kur'ân'ın Tercüme Sorunları ve Kur'ân'ın Okunup Anlaşılması gibi başlıklara yer vermiştir. Kitabın sonuna sure ve konu fihristi ekleyerek okurun bu meâlden daha fazla istifade etmesini sağlamaya çalışmıştır.

Eserin dizilişi alışıldığı gibi sağ taraftan başlar. Meâlin ilk baskılarında Kur'ân metni yer almazken daha sonraki baskılarında metin ortada bir çerçeve içinde yer alır ve meâli de bu çerçevenin etrafına serpiştirilmiş durumda verilmiştir.

Bu meâlde her surenin başında onunla ilgili tanıtıcı bilgiler yer alır. Burada kimi zaman ilginç sorulara cevap verilir. Muhteva hakkında bilgiler özetlenir. Surenin neden bu ismi aldığı açıklanır. Ama surenin secde âyeti içerip içermediğinden söz edilmez.

1.b. Eserin Genel Özellikleri

- 1- Yazar dipnotlarda ilgili âyetin nüzul sebeplerine dikkat çeker.
- 2- Bazı âyetlerin açıklamasını yaparken bilimsel verilerden faydalanır ve Kur'ân'ın bilimsel gerçeklerle örtüştüğüne dikkat çeker.
- 3- Meâlinde paranteze sıkça yer veren yazar, âyetlerle ilgili açıklamalarının bir kısmına parantez içerisinde değinir.

1.c. Kur'ân-ı Kerîm'in Yüce Meâli'nden Bazı Âyet Mealleri

Süleyman Ateş, meâl verirken açıklanması gerektiğini düşündüğü bir husus varsa bununla ilgili muhtelif uzunluklarda dipnotlara yer verir. Bununla ilgili birkaç misal verelim:

- 1- *"De ki üstün delil Allah'ındır. Allah dileseydi, elbette hepinizi doğru yola iletirdi."* (En'âm 149). S. Ateş, âyetin dipnotunda kaderle ilgili düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir:

Allah sizlere de irade vermiş hidayetini sizin iradenize bağlamıştır. Siz yola gelmek isteyeceksiniz ki Allah da sizi yola getirsin. Allah doğru yolu gösterdiği halde siz yola gelmezseniz, Allah sizi zorla yola getirmez. Sizi kendi seçiminizin sonucuna bırakır. Artık davranışınızın sorumluluğuna katlanırsınız. Yoksa elbette Allah insanları doğru yola getirmek istese, kim onun iradesine ve gücüne karşı gelebilir? Kim onun fermanı dışına çıkabilir? Ama insanlar için belli bir süre özgürlük, akıl ve iradelerine göre davranma yetkisi vermiştir. İnsan neyi isterse Allah onu yaratır; fakat isteyerek yaptığından dolayı insan, eyleminden sorumludur.

- 2- *"Orayı geçip gittiklerinde (Musa) uşağına kahvaltımızı getir (de yiyelim), and olsun ki bu yolculuğumuzdan epeyce yorgunluk çektik dedi."* (Kehf 62). Bu ayetin dipnotunda S. Ateş şu açıklamayı yapar:

Tefsirlerdeki rivayete göre Hz. Musa'nın buluşacağı zat Hızır aleyhisselam, uşağının adı da Yuşadır. Fakat Kur'an ne Musa'nın uşağının adından ne de onun karşılaşacağı bilge kulun adından söz etmiştir. Bu zatın sadece Allah'ın katından ilim verdiği bir kul olduğunu söyler. Hızır'ın ebedi yaşadığı hakkındaki rivayetleri İbnu'l-Kayyim (el-Cevziyye) ve Alusi sağlam görmemişlerdir. Maddi hayat bakımında kıyamete kadar yaşayan bir kimsenin olmaması gerekir. Çünkü Enbiya suresinin 34. ayetinde: "Senden önce hiçbir insana ebedi yaşama vermedik" buyrulmaktadır. Demek ki maddi olarak ebedi yaşayan insan yoktur. Ancak Hızır'ın, bildiğimiz maddi hayatla değil, misal âleminde yaşaması düşünülür. Nitekim Sadrettin Konevi, *Tabsıratu-l-Mubtedi* ve *Tezkiretul-Muntehi* adlı eserlerinde, Hızır'ın vücudunun misal âlemde olduğunu aktarmıştır.

Görüldüğü gibi burada S. Ateş, âyetin dipnotunda Hızır'ın (as.) hayatıyla ilgili görüşlerini özetlemiştir.

3- Bu ayetten sonra gelen Kehf 70. ayetini S. Ateş: "(O kul) O halde eğer bana tabi olursan ben sana anlatıncaya kadar yaptığım hiçbir şey hakkında bana soru sorma!" şeklinde tercüme etmiştir. Hızır ismi yerine "o kul" ifadesini kullanmayı tercih etmiştir. Zaten Kur'an'da da böyle geçer.

Buna benzer misallere bakarak S. Ateş'in dipnotlarda kısa bir tefsir yaptığını ve müşkil konular hakkında (kader inancı gibi) görüşlerini ifade ettiğini söylemek mümkündür.²⁰

1.d. Süleyman Ateş'in Nüzul Sebepleriyle İlgili Açıklamaları

S. Ateş, meâlinde âyetlerle alakalı nüzul sebeplerine önem vermiştir ve dipnotlarda bununla ilgili gerekli açıklamaları yapmıştır. Onun *Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri* adlı tefsir çalışmasının da nüzul sebepleri açısından zengin olduğu görülmektedir. Eserde âyetle ilgili birden fazla nüzul sebebine yer verir, âyet hakkında herhangi bir nüzul sebebi olmadığında ise bunu belirtir.²¹ Bu açıklamalar, onun nüzul sebeplerini âyetlerin daha doğru anlaşılması için bir araç olduğunu düşünmesinden kaynaklanmıştır diyebiliriz.²²

Şimdi S. Ateş'in nüzûl sebepleriyle ilgili dipnotlarına biz göz atalım:

1- "Şunları görmedin mi kendilerinin, sana indirilene ve senden önce indirilene inandıklarını sanıyorlar da hakem olarak Tâğut'a (o azgın şeytana) başvurmak istiyorlar. Oysa kendilerine onu inkâr etmeleri emredilmişti. Şeytan da onları iyice saptırmak istiyor." (Nisâ 60). S. Ateş, bu meâlin dipnotunda şu ifadelerle nüzul sebebine değinmiştir:

²⁰ 3/Âlu 'İmrân 93 (İsrail kelimesi), 3/Âlu 'İmrân 130 (ribâ), 4/Nisâ 58 (Osman b. Talha), 4/Nisâ 69 (şehit), 5/Mâide 103 (bahire, saibe, hamiy), 6/En'âm 149 (insanın iradesi), 8/Enfâl 35 (Müşriklerin Bedir'de uğradığı hezimet), 8/Enfâl 41 (Resûlullah'ın akrabası), 8/Enfâl 60 (savaş araçları), 10/Yûnus 3 (dünyanın oluşumu), 15/Hicr 71 (Hz. Lût'un kızları), 16/Nahl 90 (dünya-ahiret mutluluğu), 24/Nûr 31 (Kadınların kendiliğinden görünen yerleri), 31/Lokmân 13 (Hz. Lokmân), 33/Ahzâb 4 (Zihâr), 39/Zümer 23 (Mesani kelimesi), 54/Kamer 1 (Ay'ın yarılması), 56/Vâkıa 76 (Yıldızların yeri), 83/Mutaffifin 21 (Nefislerin çiftleşmesi), 84/İnşikâk 19 (İnsanın bilimdeki yolculuğu), 89/Fecr 10 (kazıklar sahibi Firavun).

²¹ Bk. Ateş, *Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri*, İstanbul: Yeni Ufuklar Neşriyat, 1989, 1/352. (Bakara 208. Ayet tefsiri) 2/195, (Nisa, 2. Ayet tefsiri).

²² Nüzul sebeplerine dikkat çektiği bazı yerler için bkz. 4/Nisâ 60, 6/En'âm 143, 8/Enfâl 8, 17, 27, 9/Tevbe 31, 37, 48, 107, 15/Hicr 6, 16/Nahl 59, 106, 17/İsrâ 46, 24/Nûr 3, 58/Mucâdele 1, 12, 62/Cum'a 11, 63/Münafikûn 7, 86/Târık 1, 96/Alak 10.

Münafıklardan biri bir Yahudi ile çekişmişti. Yahudi, aralarındaki davanın çözümü için Hz. Muhammed'e (sas) başvurmayı önerdi. Bunu kabul etmeyen münafık, Yahudi taraftarı olup şiiirleriyle Hz. Peygamberi yeren, halkı Müslümanlara karşı kışkırtan Ka'b b. Eşref'i hakem yapmayı öne sürdü. Bu ayet o münafık hakkında inmiştir.

2- "Zina eden erkek, zina eden veya ortak koşandan başkasıyla evlenmez, zina eden kadın da zina eden veya ortak koşan erkekten başkasıyla evlenmez. Böyleleriyle evlenmek müminlere haram kılınmıştır." (Nûr 3).

S. Ateş, bu meâlin dipnotunda âyetin nüzul sebebi hakkında şu bilgileri vermiştir.

"Bu âyetin imânı zayıf Mekke göçmenleri hakkında indiği rivâyet edilir. Bunlar cahiliye geleneğine uyarak fahişelerle evlenip onları çalıştırmak ve onların zinadan gelen kazançlarıyla geçinmek istemişlerdir. Âyet bu tür evlenmeyi yasaklamıştır."

1.e. Süleyman Ateş'in Meâlindeki Modern Bilimlere Dayalı Açıklamalar

Süleyman Ateş'in Kur'ân'ın modern bilime dayalı açıklamalarına önem verdiği herkesçe malumdur. Onun *Yüce Kur'ân'ın Çağdaş Tefsiri* isimli tefsiri, Modern Bilimlere Dayalı Tefsir alanında Türkiye'de yapılmış en önemli çalışmalardan biri sayılmaktadır. Gerçekten de bu tefsir modern bilime dayalı açıklamalar açısından oldukça zengindir. Mesela insan ve kâinatın yaratılışından söz eden âyetler, S. Ateş tarafından modern bilimin verileri ışığında izah edilmeye çalışılır. Yer yer Razi, Tantavî ve ansiklopedilerden alıntı yapan S. Ateş, Türkçe tefsirler içerisinde modern bilim içerikli şemalar ve resimler kullanan ilk müfessirdir. Onun özellikle kıyamet suresinin 36-40. ayetleri bağlamında elli sayfaya yakın modern bilimlere dayalı verileri zikretmesi dikkate değer bir husustur.²³ S. Ateş'in *Kur'ân'ı Kerim'in Yüce Meali* adlı meâli de Kur'ân'ı modern dönem kavramlarıyla tercüme etmesi ve dipnotlarda Kur'ân'ın modern bilime dayalı gerçeklerle örtüştüğüne vurgu yapması hasebiyle bilimsel ekol için faydalı bir çalışmadır.²⁴ Bunun birkaç misaline bir göz atalım:

1- "Gökleri ve yeri altı günde yaratan O'dur. O zaman Arş'ı su üzerinde idi..." (Hûd 7).

S. Ateş, bu ayetin ilgili kısmında düştüğü dipnot şöyledir:

Gökler ve yer yaratılırken Allah'ın arşının su üzerinde olması, belki de kâinattaki hayatın büyük ölçüde suya dayalı olduğuna işaret eder. Nitekim Tevrat'ın yaratılış sırasında "Allah'ın ruhu suların yüzü üzerinde hareket ediyordu." (Tekvin 1/2) ifadesinde de suyun hayat kaynağı olduğuna işaret sezilmektedir. Gerçekten Allah kâinatın tahtı durumunda olan hayat ile kâinatı yönetmektedir. Bu da suya bağlıdır. Gerçeği Allah bilir.

²³ Yazıcı, *Türkçe Tefsir Çalışmalarında Klasik Modern Algısı*, 222-223.

²⁴ Bilimsel gerçeklerle tefsir misalleri için bkz. 11/Yûnus 40 (buharlı gemi), 15/Hicr 18 (ışın), 15/Hicr 22 (bitkilerin döllenmesi), 17/İsra 12 (gök cisimleri), 17/İsra 44 (atom), 44/Duhân 11 (atom bombası), 53/Necm 46 (çocuğun cinsiyetinin belirlenmesi), 55/Rahmân 36 (uzay çalışmaları), 67/Mülk 5 (meteor taşları), 84/İnşikâk 19 (uzay çalışmaları), 99/Zilzâl 2 (deprem).

2- “Rüzgârları aşılavıcı olarak gönderdik de gökten su indirdik böylece sizi suladık. Onu depolayan siz değilsiniz.” (Hicr 22). S. Ateş'in bu meâlle ilgili açıklaması şu şekildedir:

Rüzgârlar su buharından oluşan bulutları birbirine çarpıştırır. Bu çarpışmadan bulutlar arasında su alışverişi olur; şimşek meydana gelir. Rüzgârlar bulutlara elektriği, bulutları sıkıştırmak suretiyle de yere yağmuru aşılar. Aynı zamanda rüzgâr bitkiler üzerinde eserken, bitkilerin erkek tohumlarını dışı çiçeklerin üstüne kondurmak suretiyle bitkiler arasında tozlandırma görevi yapar, bitkilerin döllenmesine yardım eder. İşte Kur'ân 15 asır önce bu doğa yasasına işaret etmiştir.

3- “Süleyman'a da sabah gidişi bir aylık mesafe akşam dönüşü bir aylık mesafe olan rüzgârı boyun eğdirdik ve onun için katran (petrol) kaynağını da akıttık. Rabbinin izniyle cinlerin bir kısmı onun emrinde çalışırdı. Onlardan kim buyruğundan sapsa ona alevli azabı tattırdık.” (Sebe 12).

4- “O (şeytanlar) Mele-i A'layı (yüce melekler topluluğunu) dinleyemezler. Her yandan kendilerine (ışınlar) atılır.” (Sâffât 8).

1.f. Süleyman Ateş'in Parantez İçinde Yaptığı Açıklamalar

S. Ateş, âyetle ilgili açıklamaların birçoğuna dipnotta yer verirken kimi zaman da bu açıklamalara parantez içerisinde işaret etmiştir. Onun bu üslubu da A. Parlıyan'ın üslubundan farklıdır.²⁵ Bu konuda birkaç misal zikrelelim:

1- “Onlara acımadan dolayı küçülme kanadını indir (onlara karşı alçakgönüllü ol) ve Ey (her varlığı terbiye edip yetiştiren) Rabbin bunlar beni küçükken nasıl (acıyıp) yetiştirdilerse sen de bunlara öyle acı de.” (İsrâ 24).

Ayette “küçülme kanadını indir” şeklinde geçen mecâzi ifadeyi S. Ateş, parantez içerisinde açıklığa kavuşturmuştur.

2- “Bunlar (Allah ile beraber başka tanrı edinme ayetinden itibaren sayılan fiillerin hepsi), kötü olan rabbin katında hoş görünmeyen şeylerdir.” (İsrâ 38)

Bu ayette de S. Ateş “bunlar” zamirinin açıklamasına parantez içinde yer vermiş ve okuyucuya çeviriden kaynaklanabilecek sıkıntılı olabildiğince az hissettirmeye çalışmıştır.

3- “Onu satın alan Mısırlı (hazine bakanı Kutfir) karısı (Zeliha'ya) ona iyi bak belki bize yararı dokunur ya da onu evlat ediniriz, dedi. Böylece biz Yusuf'a o güzel yerde bir imkân verdik ki ona düşlerin yorumunu öğretilim. Allah buyruğunu yerine getirendir ama insanların çoğu bilmez” (Yûsuf 21) âyetinde ise, parantez içinde şahıslarla ilgili bilgiler yer almıştır.

1.g. Süleyman Ateş'in “Kur'ân-ı Kerim ve Yüce Meâli”nde İzlediği Metot

Süleyman Ateş, tüm çalışmalarında çağdaşlık ve günün meselelerine yeniden bakmak gerektiği konusundaki temel tezini hemen her eserinde yansıtmıştır. Modern bilimlere dayalı gerçekler ve teoriler onun tarafından mutlaka söz konusu

²⁵ Bu konuda bkz. 3/Âlu 'İmrân 149 (küfür), 4/Nisâ 18 (tövbe), 7/A'râf 81 (israfçı), 12/Yûsuf 21 (Mısırlı hazine bakanı ve hanımı), 22/Hac 11 (insanın yüz üstü dönmesi), 22/Hac 17 (Allah'ın hüküm vermesi), 23/Mü'minun 49 (Musa'ya verilen kitap), 30/Rûm 28 (kölelik), 34/Sebe 15 (Sebe oğulları), 43/Zuhrûf 85 (kıyamet saati), 54/Kamer 43 (berâet kavramı), 108/Kevser 1-2 (kevser-venhar), 114/Nâs 6 (vesveseciler).

edilmektedir. Mesela “İnsanın bir evrim geçirdiğinde şüphe yoktur. Fakat bu evrim, tamamen kendi kökünden gelen bir evrimdir, bir hayvanın olgunlaşarak insan olması şeklinde bir evrim değildir. Çünkü tabiatta türler sabittir, değişmez.”²⁶ Bu yaklaşım Mealinde de sürekli izlenmiştir. Farklı ve kimi aykırı görüşler, tarihi ve kültürel dayanaklarıyla birlikte beyan edilip savunulmuştur.

Ayrıca modern bilimlere dayalı gerçekler diye benimsenen görüşler bir şekilde meale serpiştirilmiştir. Mesela buharlı gemi (11/40), ışın (15/18), bitkilerin döllenmesi (15/22), gök cisimleri (17/12), meteor taşları (67/5), atom (17/44), atom bombası (44/11), çocuğun cinsiyetinin belirlenmesi (53/46), uzay çalışmaları (55/36), deprem (99/2).

Mealde İlahi Mesajın sarih ifadeleri dışındaki görüş ve düşüncelerin kısa olanları parantezde, uzunları ise ayrı bir not şeklinde kaydedilmiştir. Bu da okurun meal, tefsir ve görüş olan açılmaları kolaylıkla ayırt edebilmesine imkan sağlamıştır.

2. Kur’ân-ı Kerîm ve Özlü Tefsiri (Tefsirlerin Özü)²⁷

2.a. Eserin Şekilsel Özellikleri

Kur’ân’ın Arapça metninin de yer aldığı bu meâl çalışmasının sonunda yazar birkaç haritaya, Kur’ân’da ismi geçen peygamberlerle ilgili bilgilere, Hz. Muhammed’in peygamberlik süresinde yaşanan siyasi ve içtimai olaylara yer vermiştir. Sonrasında mekki-medeni sure ayrımı yapılmış ve surelerin genel konularının yer aldığı bir çizelge oluşturulmuştur. Allah’ın güzel isimleri ve anlamlarına değinilmiş ve konulara göre kısa bir indeks de hazırlanmıştır.

Bu, meâllerin çoğunun aksine parantezsiz hazırlanmış bir meâldir ve dipnotlar da kullanılmamıştır. Bunların yerine âyete verilen farklı anlamlar **veya** ile bağlanarak açıklanmıştır. Bunun nedenini A. Parlıyan, önsözde: “Okuma ve anlamada dikkatleri dağıtan parantez olmamasını istedik” ifadeleriyle açıklamıştır.

Eserde Arapça orijinal metne de yer verilmiş ama diziliş Arapçanın tersine, Türkçe eserlerde olduğu gibi sol taraftan başlatılmıştır.

Her surenin başında o sureyle alakalı kısa bilgilere yer verilmiştir.

Secde ayetlerine yeri geldikçe dikkat çekilmiştir.

2.b. Eserin Genel Özellikleri

- 1- Tercümede bilimsel ifadeler nadiren kullanılmıştır.
- 2- Nüzûl sebepleriyle ilgili bilgilere yer verilmemiştir.
- 3- Tek kelimeyle karşılığı bulunmayan sözcükler birkaç kelime veya cümleyle açıklanmıştır.

Önsözde, “Maksadımız kitabın anlaşılması olunca, birden fazla anlama gelen veya gelmesi mümkün olan âyetleri koyu renkli “veya” bağlacıyla bir arada vermeye çalıştık” ifadeleriyle yazar “veya” bağlacını sıklıkla kullandığına ve kullanım sebebine dikkat çekmiştir. Bu A. Parlıyan’ın hemen hiç kimse tarafından kullanılmayan kendine has bir üsluptur. Bu üslupta Allah’ın kelamı icaz ve vecizlik

²⁶ Ateş, Süleyman, *Kur’ân-ı Kerîm’in Yüce Meâli ve Çağdaş Tefsiri*, AÜİF Yay. Ankara 1982, 1/61.

²⁷ Abdullah Parlıyan, *Kur’ân-ı Kerim ve Özlü Tefsiri (Tefsirlerin Özü)*, Konya: Konya Kitapçılık, 1998. 604 sayfa.

açısından bir zaafa maruz bırakılmış olmaktadır. Kur'ân'da bir şekilde söylenmiş bir ibareyi birkaç mana vererek açıklamak birçok meseleyi de beraberinde getirmiştir. Okur açısından da anlama akışını ve sözün ahengini bozmaktadır.

Kur'ân-ı Kerîm'in Özlü Tefsiri "Tefsirlerin Özü" adından da anlaşıldığı üzere kısa bir tefsirdir. A. Parlıyan, ayetleri tercüme etmekle yetinmemiş kısa açıklamalar da yapmıştır. Bu yönüyle onun meâli, tefsiri çeviri tekniğine kötü bir misal teşkil etmiştir. Çünkü manayı bulmada kararsız kalmış, okuru manalar arasında bir yerde bırakmıştır. Hâlbuki okurun ondan beklediği özlü bir tefsirdir. Şöyle yada böyle anlaşılacak cümleleri okumak değildir. Eserin son ismine göre söylemek gerekirse okur ondan "tefsirlerin özü"nü ortaya koymasını beklerken o, okurunu yolların ayrıldığı noktada kendi haline terk etmiştir.

2.c. Kur'ân-ı Kerîm'in Özlü Tefsiri (Tefsirlerin Özü) Eserinden Bazı Ayet Tefsirleri

A. Parlıyan'ın "veya" Bağlacını Kullanmasına Birkaç Misal

Bu konu A. Parlıyan'ın meâli hakkında belki de bize en çok fikir verecek başlıktır. S. Ateş, dipnot ve parantez içerisindeki ifadelerinde, gerek ilgili ayetin tamamı hakkında gerekse ilgili âyette geçen bir kelimeyle alakalı açıklamalarda bulunmuştur. A. Parlıyan ise bunu "veya" bağlacıyla yapmıştır. Fakat açıklamaların "veya" bağlacıyla yetinilerek yapılması kimi zaman ayetin okurun zihninde netlik kazanması için yeterli olmamıştır. Bu üslubun bir diğer sakıncası ise A. Parlıyan'ın görüşlerini herhangi bir delil veya gerekçeye dayandırma gereği duymamasıdır. Bu türden misaller A. Parlıyan'ın "Tefsirlerin Özü"nde oldukça fazladır.²⁸ Bunların hepsini vermemizin ne imkânı ne gereği vardır. Biz, bir fikir vermek için bunların birkaçını almakla yetineceğiz:

1- *"Ey iman edenler! Mallarınız ve çocuklarınız veya sayısal ekonomik çoğunluğunuz sizi Allah'ı anmaktan meşgul edip alıkoymasın..."* (Münafikûn 9). Bu âyetin tercümesi, S. Ateş'in ve onun dışındaki meâllerin çoğunda "sayısal, ekonomik çoğunluk" ifadesi olmadan yapılmıştır.²⁹ A. Parlıyan ise, bu ifadeyle âyeti kendine has bir şekilde açıklamıştır. Fakat Kur'ân metninde bu ifadenin yer almamış olması ve bu tefsirle ilgili herhangi bir açıklamanın bulunmaması zihinlerde istifhamların oluşmasına yol açmaktadır. Çünkü okur, âyeti, farklı meâllerle kıyasladığında aklına takılan soru işaretlerine cevap bulamamaktadır. Acaba her meâl yazarı veya tefsir yapan kişi istediği yerde canının istediği ilaveyi yapabilir mi? Meâller ve tefsirler metinde yer almayan şeyleri istediklerinde metnin satır aralarına yerleştirebilirler mi? Bu tür eklemeler bir tür tahrif sayılmıştır. Öte yandan bu tür anlam vermeleri diğer meâl ve tefsirlerin töhmet altında kalmasına zemin hazırlamaktadır. Acaba Kur'ân'ın bahsettiği bir şey var da bu kadar meâl ve tefsir yazarı bunu gizlemeye mi çalışmaktadır? Onu sadece A. Parlıyan mı bulmuştur? Okur bu tür açıklamalarda iki arada bir derede kaldığını fark etmektedir.

²⁸ Daha detaylı bilgi almak isteyenler şu ayetlerin nasıl tefsir edildiğine bakabilirler: 2/Bakara 54, 155, 228, 238, 275, 3/Âlu İmrân 79, 112, 175, 4/Nisâ 92,159, 5/Mâide 23, En'âm 19, 93, 7/A'râf 26, 11/Yûnus 61, 83, 12/Yûsuf 49, 15/Hicr 12, 20/Tâhâ 115, 132, 21/Enbiyâ 44, 22/Hacc 27, 24/Nûr 40, 61, 26/Şu'arâ 137, 28/Kasas 8, 48, 32/Secde 23, 41/Fussilet 25, 43/Zuhruf 61, 56/Vâkıa 39, 57/Hadid 20, 64/Teğâbun 15, 66/Tahrîm 6, 73/Muzzemmil 7, 76/İnsân 8, 81/Tekvîr 7, 82/İnfîtâr 5, 85/Burûc 3, 86/Târik 1, 89/Fecr 2, 90/Beled 2, 92/Leyl 9, 93/Duhâ 7, 95/Tîn 5, 97/Kadr 4, 102/Tekâsur 2, 104/Humeze 2, 107/Mâ'ûn 5.

²⁹ Münafikûn suresi 9. ayet meâlini, Fikri Yavuz, Nasuhi Bilmen, Yusuf Işıcık, ve Mustafa Öztürk ve Fî Zılâli'l-Qur'ân'ın meâlleriyle karşılaştırmız.

Aşağıda verdiğimiz iki âyet meali de tercüme tekniği açısından bu ayet mealiyle benzer kusurlar taşımaktadır:

2- “Andolsun o geminin yapılışını veya tufan hadisesini veya geminin kalıntılarını açık bir belge, tarihi bir ibret ve ayet olarak bıraktık. Öyleyse yok mudur ondan ibret almak isteyen?” (Kamer 15).

3- “...Herhalde biz yanlış yere gelmişiz, bizim bahçe burası değildir veya biz sapık insanlarız fakir ve yoksul insanları haklarından mahrum etmeye çalışıyoruz dediler.” (Kalem 26).

4- “Biz küfrü onların kalbine öylesine soktuk veya biz Kuran’ı onların kalbine öylesine soktuk, yani kendi dilleriyle indirdik, manasını çok iyi anladılar.” (Şu‘ara 20).

Aynı âyetin manası S. Ateş’in meâlinde şöyle aktarılmıştır: “*Biz onu suçluların kalbine öylesine soktuk.*” Bu mealin dipnotunda ise “onu” zamirinin hangi kelimelere raci olduğu açıklanmıştır:

Ayette geçen “hû” zamiri inanmazlar filinin delalet ettiği “kâfirliğe” de gidebilir. Doğrudan doğruya Kur’ân’a da gönderilebilir. Birinci durumda mana “İşte biz küfrü onların kalplerine öylesine soktuk.” İkinci durumda mana “*Biz Kur’ân’ı onların kalplerine öyle soktuk, kendi dilleriyle indirdik manasını anladılar. Fakat yine inanmadılar*” şeklinde olur.

Verdiğimiz metne göre S. Ateş, açıklamayı dipnotta vermeyi tercih etmiş A. Parlıyan ise “veya” bağlacını kullanmıştır. S. Ateş, âyete verdiği farklı anlamlara Arapça gramer kuralını delil göstermiştir. Onun bu yöntemi okuyucuyu tatmin edecek niteliktedir. Fakat A. Parlıyan’ın hiçbir açıklama yapmadan âyetteki cümleyle ilgili farklı iki tercüme ortaya koymuş olması okurun zihnini bulandırmaya yol açmaktadır.

2. d. Abdullah Parlıyan’ın Meâlinde Secde Âyetleri

Süleyman Ateş, meâlinde secde âyetleri olarak bildiğimiz âyetlerde geçen **secde** kelimesine vurgu yapmamış dolayısıyla okura tilavet secdesi yapmayı hatırlatacak bir iz, veya işaret bırakmamıştır. A. Parlıyan ise bu âyetlerde hassas davranmış hem Arapça metinde hem de Türkçe metinde secde kelimesine dikkat çekmiştir.³⁰ Misal olarak şu iki âyeti verebiliriz:

“*Ve Kur’ân kendilerine okunduğunda, saygı ile yere kapanmıyorlar, secde etmiyorlar.*” (İnşikâk 21).

“*Öyleyse haydi Allah’a secde edip Ona kulluk edin.*” (Necm 62).

2.e. Abdullah Parlıyan’ın Modern Bilimsel İfadelere Yaklaşımı

Yazarımız, Süleyman Ateş’in aksine modern bilimsel ifadeler kullanmayı tercih etmemiştir. Nadiren kullandığı ifadeler misal olarak şu âyet gösterilebilir.

“*Peki, görmüyorlar mı biz yeryüzüne İslam orduları göndermek suretiyle yeryüzündeki kâfirlerin memleketlerini her taraftan daraltarak eksiltiyoruz. Yani İslam yeryüzüne ilerlemektedir veya yeryüzününün sahip olduğu en iyi şeylerden, her*

³⁰ 7/A‘râf 206, 13/Ra‘d 15, 16/Nahl 49, 17/İsrâ 107, 19/Meryem 58, 22/Hac 18, 25/Furkân 60, 27/Neml 25, 32/Secde 15, 38/Sâd 24, 41/Fussilet 37, 53/Necm 62, 84/İnşikak 21, 96/Alak 19.

gün biraz daha yoksun bırakılarak cezalandırıcı müdahalelerimizle nasıl yokluyoruz veya yer yüzünü kutuplardan basık yaptığımızı bilmiyorlar mı ki?...” (Ra‘d 41).

2.f. Abdullah Parlıyan'ın Bazı Kur'ân Kavramlarına Verdiği Anlamlar

A. Parlıyan'ın kendine has üsluplarından bir tanesi de bazı Kur'ân kavramlarına verdiği anlamlardır. O, Türkçede tek kelimeyle karşılığı olmayan kelimeleri bazen birkaç kelime veya cümleyle ifade etmiştir. Onun kullandığı kelimeler yaşayan Türkçeye daha uygundur. Ayrıca bu yöntem, bahsedilen kelimelerin tefsiri niteliğindedir ve Kur'ân kavramlarının anlaşılmasında faydalı bulunmaktadır. Onun için bu konuyu geniş tutarak Parlıyan'ın bu çok önemli özelliği hakkında detaylı bilgi vermeyi uygun görüyoruz. Çünkü Parlıyan'ın eserinin en önemli hususiyetlerinden biri budur.

Kefere (كفر) kökünden gelen kelimeler mesajı kabul etmekten kaçınıyorsunuz,³¹ inkâr mı ediyorsunuz?³² nankörlük etmeyin,³³ inanmayız,³⁴ reddedenler,³⁵ tanımaktan kaçınanlar,³⁶ İslam'dan çevirdiler³⁷ gibi çevirilerle birlikte çoğunlukla hem daha iyi anlaşılın hem de sözlük ve ıstılah manası bir arada ifade edilsin diye³⁸ Allah'tan gelen gerçekleri örtbas eden kâfirler şeklinde çevrilmiştir.³⁹

“Allahtan gelen gerçekleri örtbas edenlere gelince onların ne malları ne de çocukları yani ekonomik ve sayısal çoğunlukları Allah'a karşı kendilerini hiçbir şekilde korumayacaktır. İşte onlardır ateşin yakıtı olanlar.” (Âlu ‘İmrân 10).

Takvâ (تقوي) kökünden gelen kelimeler ise sorumluluk bilincine sahip olma, cehennem ve azaptan korkup çekinme, günahlardan sıyrılıp harama yaklaşmayı bile gönlünden geçirmeme gibi manaların yanı sıra çoğunlukla Kur'ân'daki genel anlamı olan yolunu Allah'ın kitabıyla bulmak⁴⁰ şeklinde⁴¹ çevrilmiştir.⁴²

“Ama Allah kendisine karşı verilen sözde duranların ve yolunu Allah'ın kitabıyla bulanların farkındadır. Çünkü Allah yolunu kitap ve kendisiyle bulanları sever.” (Âlu ‘İmrân 76).

Ğayb (غيب) kelimesine insan idrakini aşan olgular, akıl ve hisle değil ancak vahiyle bilinen gerçekler yaratılmışların kavramaktan aciz oldukları şeyler şeklinde çevrilmiştir.⁴³

“Ey peygamber de ki: Allah dilemedikçe, kendine bir yarar sağlamak, ya da kendimden bir zararı uzaklaştırmak benim elimde değil. Eğer insan kavrayışının ötesinde akılla bilinemeyip sadece vahiyle bildirilen gerçeklerin tamamını bilseydim elbette daha çok hayır yapmak isterdim veya çok hayırlara ulaşmış olurum...” (A‘râf 188).

³¹ 3/Âlu ‘İmrân 97-98.

³² 2/Bakara 85.

³³ 2/Bakara 152.

³⁴ 4/Nisâ 150.

³⁵ 2/Bakara 256.

³⁶ 9/Tevbe 54.

³⁷ 9/Tevbe 107.

³⁸ Krş. Mukâtil b. Süleyman, *Kur'ân Terimleri Sözlüğü*, 109-110.

³⁹ 2/Bakara 6, 4/Nisâ 144, 25/Furkân 52, 33/Ahzâb 1, 48.

⁴⁰ 2/Bakara 197, 2/Bakara 2, 3/Âlu ‘İmrân 120, 133, 51/Zâriyât 15.

⁴¹ Krş. Mukâtil b. Süleyman, *Kur'ân Terimleri Sözlüğü*, 191-193.

⁴² Krş. Fazlur Rahman, *Ana Konularıyla Kur'ân*, Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2016, 68-69.

⁴³ 2/Bakara 3, 3/Âlu ‘İmrân 44, 6/En'âm 59, 59/Haşr 22.

Rab (رب) kelimesi yaratıp düzene koyan ve koyduğu düzeni işleten anlamına gelmekte olup bir yerde böyle kullanılmış diğer geçtiği yerlerde *rab* şeklinde ifade edilmiştir.

“Eksiksiz tüm övgüler; tüm var olanları yaratıp düzene koyan ve koyduğu düzeni işleten hayatlarını devam ettiren Allah’a mahsustur.”(Fâtiha 2).

Şirk (شرك) kelimesi Allahtan başka şeylere ilahlık yakıştıranlar, Allah ile birlikte başka şeylerin ilahlığını taşıyanlar şeklinde tercüme⁴⁴ edilmiştir.⁴⁵

“Lokman oğluna öğüt vererek şöyle konuştu: Ey benim sevgili oğlum Allah’ın yanı sıra başka güçlere ilahlık yakıştırma bil ki böyle düzmece ortaklık yakıştırmalar gerçekten Allah’a karşı yapılan çok büyük bir haksızlıktır.” (Lokman 13).

Şehit (شهيد) kelimesi hakikate hayatlarıyla şahit olanlar şeklinde çevrilmiştir.

“Allah’a ve peygambere itaat edenler; Allah’ın nimetini bağışladığı peygamberler, hakikatten hiç sapmamış olanlar, hakikate hayatlarıyla şahitlik yapanlar, dürüst ve erdemli olanlarla beraber olacaklardır. Ne iyi arkadaşlar onlar.” (Nisa 69).

Batıl (باطل) kelimesine değersiz, geçersiz ve anlamsız manaları verilmiş.⁴⁶

“Böylece Allah hakkın her zaman hak olduğunu batılında daima geçersiz ve değersiz olduğunu ortaya koyacaktı....” (Enfâl 8).

2.g. Abdullah Parlıyan’ın ‘Özlü Tefsir’ Metodu

Yazarın tercüme metoduyla ilgili verdiğimiz misallerde onun daha açık ifadelerin kullanılması ve âyetlerin daha doğru anlaşılması konusunda hassasiyet gösterdiği söylenebilir. Bu tür eserler, tefsiri tercüme tekniğine numune olarak gösterilir. Bu eser aslına bakılırsa bir tefsirdir. Onu meâl kapsamında ele almamızın nedeni yazarın bütün söylediklerini Kur’ân söylüyormuş gibi bir edayla ortaya koymasıdır. “Özlü Tefsir” ibaresi eserin muhtevasını meâlinkine çok yaklaştırmış olmaktadır. Esasen her meâl de özlü bir tefsirdir. İkinci husus A. Parlıyan’ın tüm endişesinin Kur’ân’ın tüm manasını özlü biçimde vermekten ibaret kalmasıdır. Yani o tefsir yapma derdinde değil, manayı doğru, açık ve kolay anlaşılır biçimde okura ulaştırmaya özen göstermektedir. Üçüncü husus ise “Tefsirlerin Özü” ibaresidir. Bu, tüm tefsirlerden derlenen kısa bir tefsir demektir. Bu da eserde dikkate alınmamış gibidir. Yani yazar, eserini yazarken durup düşünerek kendisine “ben tefsirlerin özünü verdim mi?” diye sormamış gibidir? Bunu arada bir kendine sormuş olsa, eserin muhtevası, konuları, cümleler ve ifadeler başka bir şekle bürünürdü.

Kullandığı bu yöntem A. Parlıyan’ın eserinde yer alan bilgilerin üzerinde kimi tartışmaların yapılmasına neden olmuştur. Eserde parantez ve dipnot olmayınca tüm söylenenler doğrudan Allah’a izafe edilmiş olmaktadır. Bu tür yaklaşımları ise genelde Kur’ân üzerinde emek veren insanlar benimsemez. En iyimser yaklaşımla bu eser, tefsirî (manevi) tercüme kabilinden bir çalışmadır. Burada da sorun yazarın kendi görüşlerini veya klasik tefsirlerden aktardığı açıklamaları delil göstermeden Kur’ân adına, tefsir içinde ifade etmiş olmasıdır. Bu tamamen sakıncalı bir

⁴⁴ Krş. Mukâtil b. Süleyman, *Kur’ân Terimleri Sözlüğü*, 111-113.

⁴⁵ 4/Nisâ 36, 6/En’âm 151, 16/Nahl 74, 46/Ahkâf 5.

⁴⁶ 2/Bakara 42, 16/Nahl 72, 17/İsrâ 81, 18/Kehf 56.

yaklaşımıdır ve büyük cesaret gerektirir. İlim adamları bu tür iddialı tutum ve davranışlardan sakınırlar.

Konuyu birkaç misal vererek noktalayalım:

Meseleyle ilgili misallerden bir tanesi şu âyettir:

“O halde Allah'ın kimilerine diğerlerinden daha fazla verdiği nimetlere kıskançlık yaparak imrenmeyin. Ticaret yapma yetkisi herkese verilmiş olup, erkekler kendi kazançlarından bir fayda kadınlar da kendi kazançlarından bir fayda sağlayabilirler. Siz Allah'tan bol nimet ve cömertçe lütfünü isteyin. Çünkü Allah her şeyin tam bilgisine sahiptir.” (Nisâ 32).

Bu âyet S. Ateş'in meâlinde ise şu şekildedir:

“Allah'ın sizi birbirinizden üstün kıldığı şeylere göz dikmeyin. Erkekler de kazandıklarından bir pay var kadınlara da kazandıklarından bir pay var. Allah'tan onun lütfünü isteyin. Kuşkusuz Allah her şeyi bilendir.”

Görüldüğü gibi A. Parlıyan'ın meâlinde âyet sanki erkek ve kadının eşit kazanç elde ettiği maddi bir hususa işaret ediyormuş gibidir. Oysa Arapça orijinal metinde “ticaret yapma yetkisi” şeklinde tercüme edilecek bir ifade yoktur.

Buna benzer birkaç âyet metni ise şu şekildedir:

“Allah'ın insanlardan bir kısmını diğerine üstün kılması ve mallarından mehir ve her türlü harcamada bulunması sebebiyle erkekler kadınlar üzerine yönetici ve koruyucudur. Dürüst ve erdemli kadınlar gerçekten itaatkâr olanlardır. Allah kendi haklarını Kur'ân'da nasıl koruduysa onlar da öylece kocalarının yokluğunda onların malını, ev sırlarını, namus ve iffetlerini koruyanlardır...” (Nisâ 34).

وَالْمُطَلَّقَاتُ يَتَرَبَّصْنَ بِأَنْفُسِهِنَّ ثَلَاثَةَ قُرُوءٍ

“Boşanmış kadınlar, kendi başlarına evlenmeksizin üç ay hali boyunca bekleyecekler; böylece hamile olup olmadıkları gün yüzüne çıkacaktır veya psikolojik olarak kadın kendini önceki evlilik bağlarından kurtarıp yeni bir evliliğe hazırlanmış olacaktır...” (Bakara 228). Burada altı çizili metnin ana metinle ne kadar bir ilgisi olduğunu okurun takdirine havale edelim.

حَافِظُوا عَلَى الصَّلَوَاتِ وَالصَّلَاةِ الْوُسْطَى

“Tüm namazlarınıza ve özellikle sabah ve ikindi namazına veya her bir kimse için zaman ve durumuna göre orta namaz olabilecek namaz hangisi ise ona devam edin. Ve Allah'ın huzurunda içten bir bağlılıkla durun.” (Bakara 238).

Burada altı çizili kısım ayetin manası olarak verilmiştir. Ama metinde ne sabah ne de ikinci namazı tasrih edilmiştir. “Veya” sonrası ise bambaşka bir manaya gelmektedir.

حَتَّىٰ زُرْتُمُ الْمَقَابِرَ

“Öyle ki mezarlarınıza girinceye kadar bu oyalanmaya devam ettiniz veya çokluk için mezarları dahi saymaya kalktınız.” (Tekâsur 2).

Burada iki farklı mana yan yana verilmiştir. İkisi de birbirine yakın manalar değildir. Aralarına “veya” konularak geçilmiştir. Hangisinin asıl, hangisinin tali mana olduğu anlaşılmamaktadır.

3. Süleyman Ateş'in ve Abdullah Parlıyan'ın Aynı Bağlamda Kullanılan Kelimeleri Farklı Şekilde İzah Etmeleri

Süleyman Ateş Meâli: “*Seninle tartışmaya girişirlerse de ki: Ben de özümü Allah’a teslim ettim bana uyanlar da! Kendilerine kitap verilenlere ve ümmilere de ki...*” (Âlu ‘İmrân 20) Bu ayette S. Ateş, “ümmî” (وَالْأُمَّيِّينَ) kelimesine herhangi bir değişiklik yapmadan yer vermiştir.

Abdullah Parlıyan Meâli: “*O halde ey Peygamber seninle tartışmaya girişirlerse de ki: Ben bana uyanlarla birlikte kendimi yani özümü, sözümü ve irademi Allah’a teslim ettim. Daha önce kitap verilmiş olanlara ve kıtaba yabancı olanlara sor...*” (Âlu ‘İmrân 20). Bu ayette A. Parlıyan, “ümmî” (وَالْأُمَّيِّينَ) kelimesine ‘kitaba yabancı olanlar’ manasını vermiştir.

Süleyman Ateş Meâli: “*Eğer bir kadın kocasının huysuzluğunda yahut kendisinden yüz çevirmesinden korkarsa anlaşma ile aralarını düzeltmelerinde ikisine de günah yoktur. Barış daima iyidir. Zaten nefisler cimriliğe hazır duruma getirilmiştir.*” (Nisâ 128).

Abdullah Parlıyan Meâli: “*Eğer bir kadın kocasının kötü muamelesinden veya kendisini terk etmesinden korkarsa, iki taraf aralarından anlaşarak sorunlarını çözebilir. Zira karşılıklı anlaşma en iyi yoldur ve bencillik insan ruhunda her zaman mevcuttur.*” (Nisa 128). Görüldüğü gibi (الشُّحُّ) kelimesi yazarlarımız tarafından oldukça farklı şekilde açıklanmıştır.

Süleyman Ateş Meâli: “*(Yusuf’un) gömleğinin üstünde yalan kan getirdiler. (Yakup) herhalde dedi nefisleriniz sizi aldatıp başka bir işe sürükledi...*” (Yûsuf 18). Burada “enfusukum” (أَنفُسَكُمْ) ibaresi tercüme edilmeden verilmiştir.

Abdullah Parlıyan Meâli: “*Böyle diyerek üzerinde yalancı bir kan bulaştırılmış olan gömleği getirdiler ve gösterdiler. Yakup: Yoo dedi. Sizi kendi benlikleriniz ve hayal gücünüz bu kötü oyuna sürükledi...*” (Yûsuf 18). A. Parlıyan “أَنفُسَكُمْ” ifadesini “Sizi kendi benlikleriniz ve hayal gücünüz” şeklinde iki farklı mana taşıyan ayrı kelimelerle açıklamıştır. Ama meselenin anlaşılmasını kolaylaştırma yerine zorlaştırmıştır.

Süleyman Ateş Meâli: “*Her milleti imamıyla (eylemlerini saptayan defteriyle veya izlediği önderiyle) çağırduğumuz gün kimlerin kitabı sağından verilirse işte onlar kitaplarını okurlar en ufak bir haksızlığa uğratılmazlar.*” (İsrâ 71). S. Ateş, ayetin dipnotunda “imâm” (بِإِمَامِهِمْ) kelimesini şöyle açıklamıştır:

“İmam” önder manasına geldiği gibi, Yasin suresinin 12. âyetinde olduğu üzere “kayıt defteri” manasına da gelir. Birinci takdirde Allah’ın her milleti izinde gittikleri önderleriyle; ikinci takdirde eylemlerin saptandığı defterle Yüce Divana çağıracağı anlatılmaktadır. Ayetin bağlamı ikinci anlamı güçlendirmektedir. “Her ümmet kendi kitabına çağrılır” (Casiye 28) ayeti ile İsrâ suresinin 71. âyetinde geçen “imam”ın amel defteri anlamında kullanıldığını kanıtlar.

Abdullah Parlıyan Meâli: “*O gün her toplumu uydukları kişilerle beraber çağıracağız...*” (İsrâ 71).

Görüldüğü gibi aynı âyetteki “imâm” kavramına yazarlarımız farklı manalar vermektedir.

Süleyman Ateş Meâli: “*Ve sana ruhtan sorarlar. De ki: Ruh rabbimin emrindedir. Size ilimden pek az bir şey verilmiştir*” (İsrâ 85).

Abdullah Parlıyan Meâli: “Sana ruhtan yani insanın ruhu, Cebrail, vahyin gelişi ve Kuran'ın Allaktan gelişi hakkında soruyorlar. De ki: Ruh rabbimin emrindedir. Bu konuda size pek az bilgi verilmiştir” (İsrâ 85).

A. Parlıyan, “rûh” (الرُّوح) kelimesine S. Ateş'ten farklı olarak “insan ruhu, Cebrail, vahyin gelişi, Kur'ân'ın Allah'tan gelişi” anlamlarını vermiştir. Burada sanki kelimenin taşıdığı tüm manalarla bir kombinezon yapılmak istenmiştir.

Süleyman Ateş Meâli: “Evlerinizde okunan Allah'ın ayetlerini ve hikmeti hatırlayın. Şüphesiz Allah latiftir, haber alandır” (Ahzâb 34).

Abdullah Parlıyan Meâli: “Evlerinizde okunmakta olan Kur'ân ayetlerini ve elçisinin sünnetini devamlı hatırlayın, gündeminizden eksik etmeyin. Şüphesiz Allah her şeyin iç yüzünü bilendir ve her şeyden haberi olandır” (Ahzâb 34).

Görüldüğü gibi A. Parlıyan, âyetin metninde geçen “hikmet” (وَالْحِكْمَةَ) kavramına “elçinin sünneti” manasını vermiştir.

Süleyman Ateş Meâli: “Kâfirlere boyun eğme ve bu Kur'ân ile onlara karşı büyük cihat et!” (Furkân 52).

Abdullah Parlıyan Meâli: “Bunun içindir ki sen, Allah'tan gelen gerçekleri örtbas eden kimselere boyun eğip uyma. Onlara karşı Kur'ân ile olanca kuvvetinle, büyük bir çaba göster ve savaşa devam et” (Furkân 52).

Görüldüğü gibi A. Parlıyan, “cihâd” (جِهَادًا) kavramına Türkçeye uygun bir mana vermiştir. Fakat kullandığı bu ifadelerle “cihâd”ın anlamında bir daralmaya yol açtığı da gözden kaçmamaktadır. Zira “cihâd” hem zorluk hem rahatlık, hem darlık hem genişlik manasına işaret eder. Hem gücünün tümünü kullanmak hem de zorluğa katlanmak anlamına gelir. Onun bir manası da düşünerek kendini yormaktır. Mal ile de canını ortaya koyarak da cihad yapılır. Hem düşmana, hem şeytana hem de nefse karşı bir cihad söz konusu olduğuna göre Açıklamalı Mealde verilen manalar bunların sadece bir kısmını oluşturabilmelidir. Diğer manalar buharlaşmaktadır.⁴⁷

Süleyman Ateş Meâli: “O sizi boşarsa belki de Rabbi ona, sizden daha hayırlı, kendisini Allah'a teslim eden, inanan, gönülden itaat eden, tövbe eden, ibadet eden, seyahat eden dul ve bakire eşler verir” (Tahrîm 5).

Abdullah Parlıyan Meâli: “Ey peygamber eşleri! Eğer O sizi boşarsa, belki de rabbi O'na sizin yerinize sizden daha hayırlı, kendisini Allah teslim eden, oruç tutan veya onun rızasını aramak için yola koyulan daha önce evlenmiş veya bakire kadınlar verir” (Tahrîm 5).

Görüldüğü gibi âyette geçen sâihât (سَرَاحَات) kelimesi Ateş tarafından “seyahat edenler” şeklinde tercüme edilirken A. Parlıyan, “Allah'ın rızasını aramak için yola koyulan” manasını uygun görmüştür.

Süleyman Ateş Meâli: “Biz sana kevseri (bol nimet, ilim ve büyük şeref verdik)” (Kevser 1).

Abdullah Parlıyan Meâli: “Ey Muhammed gerçekten biz sana dünyada pek çok hayırlar verdik. Ahirette de cennet ve cennetteki kevser havuzu ve ırmağını vereceğiz” (Kevser 1).

⁴⁷ Bkz. Er-Râğıb, Müfredât: Kur'ân Kavramları Sözlüğü, 229-230.

Burada da A. Parlıyan'ın “Kevser”in (الْكَوْثَرُ) anlamını daralttığı açıktır. Çünkü “Kevser”, Kur’ân, Nübuvvet, büyük hayır, bereket, şeref ve üstünlük manalarına gelmektedir. Bu meal bunların bir kısmına işaret etse de hepsini kuşatamamıştır.

4. Süleyman Ateş’in ve Abdullah Parlıyan’ın Muhkem ve Müteşabih Âyetlere Yaklaşım Tarzları

Kur’ân-ı Kerîm’in bazı âyetleri herkesin anlayacağı şekilde ifade edilmiştir (muhkem), diğer kısmı ise tam anlamıyla anlaşılmayacak şekilde dile getirilmiştir (müteşabihtir). Helal, haram, oruç, zekât ve namaz gibi ahkâma dair konular muhkem âyetlere misaldir. Müteşabih ise birçok manaya gelme ihtimali olup bu manalardan birini tayin edebilmek için başka delile ihtiyaç duyan âyetlerdir.⁴⁸ Âyetlerin bir kısmının muhkem olup işin esası olduğu diğer bir kısmının ise müteşabih olup bu esasa göre anlaşılması gerektiği kaidesi Âl-u ‘İmrân suresinin 7. âyetinde dile getirilmektedir

Süleyman Ateş Meâli: “*Kitabı sana o indirdi. Onun bazı âyetleri muhkemdir (ki) onlar kitabın anasıdır. Diğerleri de müteşabih (birbirine benzeyen, sonucu tam bilinmeyen)dir. Kalplerinde eğrilik olanlar, fitne çıkarmak uyardığı sonuca uğra(yıp belalarını bul)mak için onun müteşabih âyetlerinin ardına düşerler. Oysa onun te’vili (uyardığı sonucun ne zaman gerçekleşeceği)ni Allahtan başka kimse bilmez. İlimde ileri gidenler: Ona inandık hepsi rabbimiz katındandır derler. Sağduyu sahiplerinden başkası düşünüp öğüt almaz*” (Âlu ‘İmrân 7).

Abdullah Parlıyan Meâli: “*Kitabı sana indiren O’dur. Onun bazı âyetleri muhkem yani manası apaçık âyetlerdir ki bunlar kitabın esası ve anasıdır. Diğerleri benzeşen yani müteşabihlerdir. Kalpleri gerçekten sapmaya meyilli olanlar sırf kafaları karıştıracak şeyler bulmak için ve ona keyfi anlamlar yüklemek amacıyla kitabın müteşabih denilen kısmına uyarlar. Oysa Allah’tan başka kimse onun anlamının ve sonunun nereye varacağını bilemez. Bu yüzden bilgide derinleşenler şöyle derler: Biz ona inanırız onun tamamı rabbimizdendir. Derin kavrayış sahipleri dışında kimse bundan ders almasa da*” (Âl-i ‘İmrân 7).

Âyetlere baktığımızda S. Ateş, “muhkem” kavramının anlamı hakkında fikir beyan etmezken A. Parlıyan “muhkem” kelimesini “apaçık âyetler” şeklinde tanımlamıştır. Her iki yazarın “müteşabih” lafzı hakkındaki tanımları da birbirine benzer niteliktedir. Allah’ın sıfatları, gayb âlemi kişi ve olayları, kıyamet, cennet ve cehennem ahvali ile ilgili âyetler, müteşabih konusuna birer misaldir. Her iki yazarımız, hem bu âyetin manasını verirken hem de muhkem ve müteşabihle ilgili diğer âyetlerde, yöntem açısından farklı olsalar bile, aynı anlama gelecek şekilde mana verme yönüne gitmişlerdir.⁴⁹

Müteşabih âyetlerin anlamlandırılmasına mişal vererek aradaki farkı açığa çıkarmaya çalışalım. Bunlardan biri (وَلَيْسَ الْبِرُّ بِأَنْ تَأْتُوا الْبُيُوتَ مِنْ ظُهُورِهَا) Bakara 189. âyetidir:

“...İyilik ve taât evlere arkalarından girmeniz değildir...” Bu ibarenin cahiliye örf adet ve ibadet formu bilinmeden anlaşılması neredeyse mümkün değildir. Bu âyete anlaşılır bir mana vermeye çalışan her meâl yazarının bu işin arka planıyla ilgili

⁴⁸ er-Rağıp el-İsfahanî, *Müfredat Kur’ân Kavramları Sözlüğü*, çev. Abdülbaki Güneş, Mehmet Yolcu, İstanbul: Yarın Yayınları, 2015, 503-505. Ayrıca bkz. M. Demirci, *Tefsirde Metodolojik Sorunlar*, 142-143; İsmail Cerrahoğlu, *Tefsir Usulü*, 128.

⁴⁹ Mesela bkz. Her iki meâlde 6/En’âm 61, 20/Tâhâ 5, 39, 55/Rahmân 27, 89/Fecr 22.

meseleyi tasvir eden bir açıklama yapması bir zorunluluktur. Şimdi her iki yazarın bu meseleyi nasıl çözmeye çalıştıklarına bakalım:

S. Ateş Meâli: “*Sana doğan aylardan soruyorlar. De ki: Onlar insanlar ve hac için vakit ölçüleridir. Evlere arkalarından girmek iyilik değildir. İyilik Allah'tan korkanın iyiliğidir. Evlere kapılarından girin ve Allah'tan korkun ki, başarıya eresiniz, umduğunuzu bulasınız*” (Bakara 189).

Bu ayetin taşıdığı manayı dipnotta şu şekilde açıklanmıştır:

(Muhatapları) Hz. Peygambere (sas) hilalin niçin önce ince görünüp sonra kalınlaşarak dolunay olduğunu tekrar inceliyor eski halini aldığı sormuşlardı. Onlara cevap olarak inen bu ayet, hilalin durumunun hikmetini açıklamıştır: Bu durum insanların zamanı bilmelerine, vakti hesap etmelerine yardım etmektedir. Araplar ihrama girdikleri zaman bir gölgeliğe oturmaz, evlerine gitmek zorunda kalsalar, gölge altından geçmemek için kapıdan girmez, arka duvardan açtıkları bir delikten evin bahçesine girerler ve bu uygulamayı bir iyilik sayarlardı. Kur'ân iyiliğin böyle şekillerle değil, gönüldeki takvâ, Allah'a bağlılık ile olacağını belirtmektedir.

Abdullah Parlıyan Meâli: “*Sana ayların durumundan sorarlar. De ki: onlar hac ve insanların diğer zamanlarını ölçmeye yarar. Gerçek iyilik, itaat ve hayra ulaşmak eski batıl ve saçma âdetiniz olan ihramlı iken evlere arka kapıdan açtığınız bir delikten girmeniz değildir. Ama gerçekten Allah'ı razı eden ve hayra ulaşan kişi yolunu Allah ve peygamber ile bulandır. O halde evlere kapılarından girin ve yolunuzu Allah'ın kitabıyla bulun ki gerçek mutluluğa erişesiniz*” (Bakara 189).

Görüldüğü gibi her iki yazar da Arapların bu batıl âdetinden bahsetmek zorunda kalmıştır. S. Ateş nüzul sebeplerini önemseydiğinden dipnotta olayı daha detaylı bir şekilde ele alırken A. Parlıyan konuya kısaca değinmeyi tercih etmiştir. Şu farkla ki, birincisinin açıklamasında bu açıklamanın Kur'ân'da geçmediği, yazarın kendi ek açıklaması olduğu açıkça gözlemlenirken, ikincisinde hangi sözlerin Kur'ân'a” hangilerininin A. Parlıyan'ın sözleri olduğu birbirine karışmıştır. Zaten bu çalışmanın en büyük zaaf noktası da budur. Yazarın sözleri ile Kur'ân'ın sözlerinin birbirine karıştırılarak verilmesi...

5. Süleyman Ateş'in ve Abdullah Parlıyan'ın Nesh Konusuna Yaklaşımı

Nesh kavramı sözlükte izale etme,⁵⁰ slime, bozma, giderme, yok etme, tahvil⁵¹ (değiştirme) gibi manalara gelen bu kavram bir şeyi kendisinden sonra gelen şeyle bertaraf etmektir.⁵² İstilahta ise nesh, bir nassın hükmünü daha sonra gelen bir nas ile kaldırmaktır. Daha yaygın ifadesiyle: önce gelmiş olan bir âyetin hükmünün, ondan sonra gelen başka bir âyetin hükmü ile değiştirilmesi veya tamamen yürürlükten kaldırılmasıdır. Tariflerde geçen “nass”, “şer’î hüküm” ve “şer’î delil” ile kast edilenin Kur'ân ve Sünnet olduğu açıktır.⁵³

⁵⁰ 22/Hac 52.

⁵¹ 16/Nahl 101.

⁵² er-Rağıp el-İsfahanî, *Müfredat Kur'ân Kavramları Sözlüğü*, 977-978.

⁵³ M. Zeki Duman, “Kur'an'da Neshe Delil Gösterilen ve Mensûh Addedilen Ayetlerin Mana Yönünden Yeniden Gözden Geçirilip Değerlendirilmeleri”, *Bilimname: Düşünce Platformu*, 7/17, 2009, 9-50; Demirci, *Tefsirde Metodolojik Sorunlar*, 133.

Ebu Muslim Muhammed b. Bahr el-İsfehanî (v.323 /933), Şâtîbî (v.790/1388), Dehlevî (v.1176/1764) gibi tahkik ehli pek çok ilim adamının da dediği gibi, sahabîler ve tabîiler, nesh ve âyet kelimelerini, geçtiği yerlerde lügat manaları içerisinde, bağlamına en uygun manada tanıyor ve değerlendiriyorlardı. Fakat aynı kelimeler, bunlardan sonra gelen Muteahhirûn veya Halef olarak adlandırılan ilim adamları tarafından lügat manalarının haricinde özel ıstılahî manalarında tarif edilip kullanılmaya başlanmıştır. Bu yüzden Selef, diğer adıyla Mutekaddimûn ilim adamları ile sonraki âlimler arasında nesh konusunda anlayış farklılığı ortaya çıkmış oldu. Bu farklılık sahabîlerin nesh ve âyet kelimelerine verdikleri mana ile usul âlimlerinin sonradan verdikleri mananın birbirinden farklı olmasından kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla nesh Kur'ân'ın bir meselesi değil ilgili âyetlere verilen anlamla ilgili bir meseledir.⁵⁴ Öncekiler umum-husus, mutlak-mukayyet, mücmel-mübeyyen, istisna ve tahsisi nesh kapsamında değerlendirmişlerdir. Muteahhirin ise bunların hepsini nesh kapsamının dışında tutmuşlardır. Neshi sadece şer'î bir hükmün sonradan gelen şer'î bir hükmün iptaline haretmişlerdir. Bizim konumuz bu meselenin ihtilaflarını irdelemek, hangi görüşün isabetli hangisinin hatalı olduğunu tesbit etmek olmayıp sadece ele aldığımız iki meal yazarının görüşlerini yansıtmak olduğundan konuyu onların verdiği malumatla sınırlı tutma tercih edildi. Konunun detaylarına girilmedi.

Şâtîbî'ye göre nesh şer'î bir hükmün yerleştirilmesini temin amacıyla ilahi hikmet gereği olmak üzere çoğunlukla Medine döneminde gerçekleştirilmiş şer'î bir tasarruftur. Bu uygulamanın büyük çoğunluğunun özellikle İslâm'a yeni girmiş kimseleri ısıdırmak amacıyla gerçekleştiğini göreceğiz. Namazın önce iki vakit sonra beş vakit olması gibi...⁵⁵ Kur'ân'da asıl gösterilen namaz vakitleri iki veya üç vakitle sınırlandırılabilir. Ama Sünnet yani uygulamada bunun beş vakit olduğu sabit olmuş ve sahabe ile ümmet namazı beş vakit olarak kabul etmiştir.

S. Ateş Meâli: “*Biz bir âyeti siler veya unutturursak ondan daha iyisini ya da benzerini getiririz. Allah'ın her şeye gücü yeter olduğunu bilmedin mi?*” (Bakara 106). “Unutturursak” kelimesi üzerine verilen dipnot: yahut ertelersek şeklindedir.

A. Parlıyan Meâli: *Biz yürürlükten kaldırdığımız veya unuttuğumuz herhangi bir mesajı mutlaka daha iyisi veya benzeriyle değiştiririz*” (Bakara 106).

Ateş nesh kelimesin ertelemek manasına değinirken A. Parlıyan meseleye çözüm olacak bir bilgi vermemiştir.

S. Ateş Meâli: “*Biz bir âyetin yerine başka bir âyet getirdiğimiz zaman, - Allah ne indirdiğini bilirken- “Sen (Allah'a) iftira ediyorsun (Bu sözleri kendin uydurup Allah'ın üstüne atıyorsun)” derler. Hayır, onların çokları bilmiyorlar*” (Nahl 101).

A. Parlıyan Meâli: “*Biz bir âyetin yerine başka bir âyet getirdiğimizde Allah neyi indireceğini çok iyi bilirken, Allah'tan gelen gerçekleri örtbas edenler, sen sadece değişik zamanlarda değişik âyetler getirdiğini söylemek suretiyle, hep uyduruyorsun derler. Hâlbuki onların çoğu, bilmeyen anlamayan kimselerdir*” (Nahl 101).

Yazarlarımız bu âyette de nesh konusuyla ilgili bilgi vermemişlerdir. Bu da her iki yazarın Kur'ân'da nesh edilen âyetlerin bulunduğunu kabul etmedikleri, tüm âyetleri muhkem saydıkları ve hükümlerinin yürürlükte olduğuna inandıkları anlamına gelmektedir.

⁵⁴ Duman, “Kur'an'da Neshe Delil Gösterilen ...”, 9-50.

⁵⁵ Şâtîbî, *el-Muvaffakât İslâmî İlimler Metodolojisi*, İstanbul: İz Yayıncılık, 2010, 3/98.

6. İki Yazarın İsraili Rivayetlere Yaklaşımı

İsrailiyyat (اسرائيليات), israiliyye kelimesinin çoğuludur. Kelime İsraili bir kaynaktan aktarılan kıssa veya hadise manasındadır. İsrailiyat ilk bakışta Yahudi kaynaklarında geçen ve tefsir kaynaklarına sızan bilgiler gibi görünse de bu kavram Hıristiyan ve başka dinlerin kaynaklarında geçen bilgileri de içine almaktadır.⁵⁶

Mukatta'a harfleri israili rivayetlerin konularından biridir. Bu harflerle ilgili ilk tefsir yapan müfessirlerden biri de Mukâtil b. Süleyman'dır. O hurufu mukatta'a'nın bazılarını Allah'ın isimlerine delil olacak şekilde tevil etmiştir. Bakara suresinin başında yer alan (الم) harflerini Allah, Latif ve Mecid isimlerinin ilk harflerine işaret ettiğini söylemiştir.⁵⁷

S. Ateş: “الم” (Bakara 1) âyetine verdiği dipnotta bu harflerle ilgili şu bilgileri vermiştir:

Bazı surelerin başlarında bulunan bu harfler, Allah ile Elçisi arasında bir şifredir. Bunların gerçek manasını ancak Allah ve Resulü bilir. Bunlar okunacak olan söze, dinleyenlerin dikkatini çektiği gibi, Arapların manasını anlamadıkları; fakat bütün dillerin temeli olan harflerle indirilmiş önceki ilahi kitaba da işaret etmekte ve kitabın içeriğinin, Hz. Muhammed'e vahy edildiğini düşündürmektedir.

A. Parlıyan ise Bakara 1. âyetinin açıklamasında ilk önce bu âyetlerin geçtiği sureleri âyet numaralarıyla vermiş daha sonra bu harflere dört ayrı mana vermiştir. Bunlar: a. Öğrenme harflerle başlar. b. İşte Kur'ân bu ve benzeri harflerden meydana gelmiştir. Buyrun benzerini yapabilirseniz aynı harfleri kullanarak siz de yapın. c. Allah ve resulü arasında bir şifredir. d. Okuyanlara bir bildiridir: Yani dikkat edin şu anda Allah'tan size vahyedileni okumak üzeresiniz gibi.

İsraili rivayetlerin çokça yer aldığı konulardan biri Kehf 83-99. âyetlerde anlatılan Zû'l-Karneyn kıssasıdır. Yazarlarımızın kıssaya yaklaşımı birbirinden farklıdır. S. Ateş, bahsedilen kişinin kimliği hakkında dipnotta bilgi verirken A. Parlıyan, dipnot ve parantez kullanmaktan kaçındığı için konuyla alakalı bilgiye yer vermemiştir. Âyet metinlerini uzun uzun vermek yerine her iki meâlden kısa bir pasaj vermekle yetinelim:

S. Ateş Meâli: “(Ey Muhammed) Sana Zû'l-Karneyn'den soruyorlar. De ki size ondan bir anı okuyacağım. Biz onu yeryüzünde güçlü kıldık ve ona her şeyden bir sebep (istediği şeye ulaşmanın yolunu, aracını) verdik” (Kehf 83-84). Dipnotta âyette ilgili şu bilgiler yer alır:

Burada anılan Zû'l-Karneyn'in kimliği tam olarak belli değildir. Bunun Makedonya Kralı Büyük İskender olduğu en kuvvetli görüş kabul edilirse de Büyük İskender âyetlerde anlatılan niteliği taşımaz. “Karn” çağ, boynuz, hükümdar anlamlarına gelir. Zû'l-Karneyn iki çağ ya da iki boynuz sahibi demektir. İskender dünyanın doğusunu batısını dolaştığından kendisine doğunun ve batının hâkimi anlamında Zû'l-Karneyn denmiştir. Diğer bir görüşe göre de karn nesil demektir. İskender zamanında iki nesil ortadan kalktığından kendisine bu unvan verilmiştir. Başka bir görüşe göre de İskender'in iki küçük boynuzu varmış. Onun için kendisine Zû'l-Karneyn

⁵⁶ Atilla Yargıcı, “Tefsirde İsrailiyat Konusuna Eleştirel Bir Yaklaşım”, *Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 15. 2006, 51-65.

⁵⁷ Mukâtil b. Süleyman, *Tefsîr-i Kebîr*, Tercüme: M. Beşir. Eryarsoy, İşaret Yayınları, İstanbul 2006, 53-54. Ayrıca bkz. Mehmet Altuntaş, “Mukâtil B. Süleyman'ın Tefsirinde İsrâiliyyat ve Hurûf-ı Mukattaa Hakkındaki Yorumları”, *Bozok Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 13/13, 2008, 129-158.

(iki boynuzlu) denmiş. Kitab-ı Mukaddes'in Daniel Sıfı'nda (8/3-20) peygamber Daniel'in rüyada iki boynuzlu, batıya, kuzeye, güneye tos vurup bütün hayvanları kaçıran bir koç gördüğü bunun Media ve Fars kralları olduğu, sonradan batıdan gelen bir tek boynuzlu ergenin bu koçu vurup çiğnediği anlatılır. Zû'l-Karneyn'in Daniel Sıfı'nda işaret edilen iki boynuzlu koç diye işaret edilen Fars Kralı 1. Dârâ olması da muhtemeldir fakat kesin değildir. Çünkü Kur'ân'da geçen Zû'l-Karneyn, peygamber olmasa dahi bir veli ve cihangir bir hükümdardır.

A. Parlıyan Meâli: *“Sana Zülkarneyn'i sorarlar. De ki ona ait gündemde tutulacak haberlerden bir hatıra okuyayım mı size. Biz gerçekten de onu yeryüzüne yerleştirip yüceltmıştik ve her şeyin yoluna yordamına ait ne bilgi varsa vermiştik O'na”* (Kehf 83-84).

Görüldüğü gibi S. Ateş, dipnotta Zû'l-Karneyn'in kimliğiyle alakalı bilgilere yer vermiş, Kitab-ı Mukaddes'ten bu anlamda faydalanmıştır. Bu yaklaşım, onun akademisyen ve araştırmacı kimliğinin bir ürünüdür ve okuyucuyu kıssayla ilgili asılsız bilgilerden uzaklaştırma noktasında kıymetlidir. A. Parlıyan ise konuyla ilgili herhangi bir bilgi vermemiştir.

Meâllerde “imkân sağladık” şeklinde tercüme edilen kelime, “مَكَّنَّا” olarak geçmektedir. Bu kelime imkân vermek, güçlü kılmak, yerleştirmek gibi anlamlara gelmektedir. Müfessirler ona sağlanan imkânın peygamberlik ve mülk yönünden olabileceğini söylemişlerdir. Genel anlamda ise onun saltanat ve güç sahibi olduğu anlaşılmaktadır. Âyette geçen “sebeb” kelimesi ise onun çok uzaklara gitmesini sağlayan şey olarak tanımlanmıştır. Zû'l-Karneyn'in gökyüzüne çıkmasını sağlayan şeyin bu sebep olduğu düşünülmüştür.⁵⁸ Onun mucizevi yolculuğa çıktığını ileri sürenler bu kelimeyi esas almaktadır. Fakat yazarlarımız bu konu üzerinde durmamışlar, Zû'l-Karneyn'in göğe yaptığı gezintiye değinmemişlerdir.⁵⁹

Tefsirlerde israiliyatın çokça söz konusu olduğu ayetlerden biri de Babil'deki Hârût ve Mârût olayını hikaye eden Bakara 102. ayetidir. Bu ayeti de vererek yazarlarımızın israiliyat konusundaki yaklaşımlarına bir bakalım:

A. Parlıyan Meali: *“Allah'ın kitabında olanlara inanmaları gerekirken, O'nu kaldırıp arkalarına atarak gündemden kaldırıncaya, onun yerine Süleyman'ın hükümdarlığı ve peygamberliği konusunda, şeytanların uydurup söyledikleri şeylere uydular. Oysa Süleyman, kesinlikle küfre sapmamıştı. Ama o şeytanlar, hakikatleri örtbas edip kâfir olmuşlar ve halka sihir öğretiyorlardı. Ve onlar, Babil'deki iki melek Hârut ve Mârût vasıtasıyla ortaya konulan yüce bilgileri kötüye kullanarak halka öğretiyorlardı. Halbuki o iki melek: “Biz, ancak imtihan aracıyız. Sakın bizim Allah'tan getirdiğimiz vahiy bilgilerini sihir ve büyü yaparak, hakkı örtbas eden kâfirlerden olmayınız” demedikçe hiçbir kimseye bir şey öğretmezlerdi. Ama, Allah'ın kitabını bırakıp şeytanlara uyan bu insanlar o iki melekten öğrendiklerini, karı ile koca arasını ayırmada kullandılar. Halbuki sihirbazlar Allah'ın izni olmadıkça, onunla hiçbir kimseye zarar veremezler. Onlar ancak kendilerini zarara sokacak bir fayda vermeyecek şeyleri öğrenmekteydiler. Oysa onlar, bu bilgiyi edinenlerin ahiret hayatının güzelliğinden nasipsiz kalacaklarını da iyi biliyorlardı. Canları pahasına aldıkları şey ne kötüdür, keşke bunu bilselerdi.”*

⁵⁸ İskender Türe, *Zülkarneyn Kur'ân'da Uzaya Seyehati Anlatılan İnsan*, İstanbul: Ötügen Yayınevi, 1998, s. 123-127.

⁵⁹ Detaylı bilgi için bkz. Her iki meâlde Kehf 83-99. âyetler.

Burada müellifimiz, pek çok tefsirde detaylarıyla anlatılan Hârût ve Mârût kıssasının tafsilatına girmeden konuyu anahatlar düzleminde ele almış ve ilgili rivayet ve görüşlere itibar etmemiştir. Bu da onun israiliyata karşı tavır aldığını göstermektedir.

S. Ateş meali: “Süleyman'ın hükümdarlığı hakkında onlar, şeytanların uydurdukları sözlere uydular (Süleyman'ın, büyü yaparak saltanatını kazandığını söyleyen şeytan ruhlu insanlara uyup, Süleyman'ın büyücü olduğuna inandılar). Oysa Süleyman (büyü yaparak) küfre gitmemişti. Fakat o şeytanlar küfre gittiler: İnsanlara büyü ve Babil'de Harut ve Marut adlı melekler(den ilham alan iki kişiy)e indirileni öğretiyorlar. Hâlbuki onlar: "Biz bir fitneyiz (sizin için bir sınavız), sakın, küfre gitme(yin)!" demedikçe kimseye bir şey öğretmiyorlardı. Fakat bunlar, onlardan, erkekle karısının arasını açacak şeyler öğreniyorlardı. Ama onlar, Allah'ın izni olmadan onunla hiç kimseye zarar veremezler. Onlar, kendilerine yarar vereni değil, zarar vereni öğreniyorlardı. Andolsun, onu sat(ıp onunla çıkar sağlay)anın, ahirette bir nasibi olmadığını gayet iyi biliyorlardı. Vicdanlarını sattıkları şey ne kötüdür, keşke (bunu) bilselerdi.” (Bakara 102).

Burada birçok tefsirde bütün detayları anlatılan hikâyeler, meleklerin nasıl imtihan edildikleri ve akıbetleri hakkında verilen bilgilerden sarfı nazar eden S. Ateş, israiliyata karşı tavır aldığını ortaya koymuştur. Ne kadar cazip de gelse israiliyata meyli olmadığını ispat etmiştir.

SONUÇ

Bu incelemede Kur'ân'ı anlamlandırma çabası konusunda, S. Ateş ve A. Parlıyan tarafından yazılan iki meal önemli hususiyetleri ve benzer yönleri açıdan mukayese edilmek suretiyle ele alınmıştır. Her iki yazarın kullandıkları dil öncelikle hedef kitlenin dili baz alınarak değerlendirilmiştir. Bütün meal yazarlarının -dolayısıyla iki yazarımızın da- çok yüksek düzeyde bir edebiyat şaheseri olan Kur'ân-ı Kerîm'in anlamını tespit ederken onun bu yönünü yansıtmaya gayesini gütmeleri daima beklenir. Genelde meal yazarları bu konuda çok iddialı olmazlar. Çünkü Kur'ân'ı baştan sona her kelimesini, her cümlesini her iki dilin tüm özelliklerini görüp anlayarak meale yansıtmak uzun zamanlar alacak bir iştir. Belki bunun için her iki yazarımız da bu konuda iddialı olmaktan uzak durmuştur. Öte yandan her iki yazarın da yaptıkları iş (tercüme, anlam verme, anlamlandırma, manayı tasvir ve ifade etme) konusunda derin inceleme ve vukufiyeti sağlayacak birikimi tam olarak eserlerine yansıttıkları söylenemez. Bu konuda her meal yazarının üzerinde derin düşünmesi gereken husus şöylece özetlenebilir:

“Ben dünyanın en muteal, en edebi, en veciz eserini tercüme edeceğim, acaba beşeri çabalar bu konuda ne tür metotlar ortaya koymuş, ne tür görüşler ileri sürmüştür? Kur'ân için bunların hangisini ne ölçüde uygulayabilirim? Onların benim bakış açımı netleştirmem ve usulümü belirlememde bir katkıları olur mu?”

Karşılaştırmamız, her iki meâli baştan sona incelememizi gerektirdi. Elde ettiğimiz sonuçları -şimdilik bir makale formatında ele almayı planladığımız için- yapılan çalışmanın ancak bazı kesitlerini vermekle yetindik. Anlaşıldığı kadarıyla Süleyman Ateş'in meâlinde klasik tefsirlerde söz konusu edilen anlamlandırmalar esas alınmamıştır. Kimi zaman gelenekte tespit edilen görüşlere ters düştüğüne rastlanmıştır (Âdem'in Cenneti ile gerçek Cennetin aynı olmadığı kanaati gibi). O, tefsirde fen bilimlerinde tespit edilen bilimsel gerçeklere uygun açıklama yapma eğilimindedir. Bu eğilimini “Kur'ân-ı Kerîm'in Yüce Meâli ve Çağdaş Tefsiri” adlı eserinde açıkça ifade etmiştir. Bilim alanında yapılan tefsirler çağın atmosferine

uygun düştüğünden ilk etapta ilgi çekmekte ve kimi genç dimağlar için bir savunma mekanizması oluşturabilmektedir. Bununla beraber modern bilimlere dayalı tefsire ehline kimi tenkitler de yöneltilmiş bulunmaktadır.

A. Parlıyan ise, çoğu zaman tefsir alanında söylenmiş ve benimsenmiş görüşler ile Kur'ân-ı Kerim'in sözlerini birbirine karıştırarak vermeyi esas almış gibidir. Onun eserinde hangi sözün Kur'ân'ın sarih ve zahir nassı olduğunu tespit etmek kolay değildir. Bu husus onun çalışmasına okur açısından ne gibi bir kolaylık sağlamıştır bilinmez ama neticede beraberinde ciddi birçok zorluk getirmiştir. Mealinde bazı kelime ve ibarelere bir mana yerine birkaç mana verilmiştir. Bir cümle için yerine 2-3 veya 3-4 cümle kurulmuştur. Bu da Kur'ân'ın icâzlık ve vecizlik özelliğine gölge düşürmüştür. Kur'ân sözleri az ve özdür, bir cümle bazen birkaç anlama gelecek şekilde kurulmuştur ama bu meal yapan kişinin bu manaları art arda verebileceği anlamına gelmez. İkinci bir husus da parantezin tamamen kaldırılmış olmasıdır. Parantezsiz bir meâl tasarlamak ve baştan sona bu ilkeye uymak da meâlin önemli zaaflarından birini oluşturmuştur. Zira bu tür eğilimlerin denemeleri olsa da meal alanına kayda değer bir katkı sağladıklarına şahit olunmamıştır.

Her iki çalışma da muhkem-müteşabih konularını derin biçimde irdeleme yönünde açıklama yapmaktan sakınmıştır. Özellikle israiliyat konusunda dikkatli davranmış ve bu alanda tefsirlerde yer alan zayıf rivayetlere itibar etmemişlerdir. Nesh konusunda her iki yazar da az sayıda bile olsa bazı ayetlerin hükümlerinin nesh edildiğine dair bir açıklama yapmış değildir. Baştan sona tüm ayetleri muhkem gibi ele alıp anlamlandırmaya çalışmışlardır. Bu da onların nesh hakkındaki görüşlerine ışık tutmaktadır.

KAYNAKÇA

AKDEMİR, Salih. *Cumhuriyet Dönemi Kur'ân Tercümelere (eleştirel bir yaklaşım)*. Ankara: 1989.

ALTUNTAŞ, Mehmet. "Mukâtil b. Süleyman'ın Tefsirinde İsrâiliyat ve Hurûf-ı Mukattaa Hakkındaki Yorumları". *Bozok Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 13/13 (2008): 129-158.

ARSLAN, Gıyasettin. "Türkçe Kur'ân Meâllerinde Kaynak Dilin Egemenliği Sorunu (Halil Altuntaş- Muzaffer Şahin örneği)". *Kur'ân Meâlleri Sempozyumu -Eleştiriler ve Öneriler* (İzmir 2003), 475-494. İzmir: 1/2007.

ATEŞ, Süleyman. *Kur'ân-ı Kerim'in Yüce Meâli*. Ankara: Hayat Yayınları, 2017.

ATEŞ, Süleyman, *Kur'ân-ı Kerim'in Yüce Meâli ve Çağdaş Tefsiri*, AÜİF Yay. Ankara 1982.

BİLGİZ, Musa. "Kur'ân-ı Kerim'in Bazı Özellikleri", *Tefsir Araştırmaları Dergisi*, Ekim / 2017, Cilt: 1, Sayı: 2, ss. 185-213.

BİLMEN, Ömer Nasuhi. *Kur'ân-ı Kerim'in Türkçe Meâli Âlisi ve Tefsiri*. İstanbul: Nesa Basın Yay. 1996.

CERRAHOĞLU, İsmail. *Tefsir Usulü*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2013.

ÇANTAY, Hasan Basri. *Kur'ân'ı Hâkim ve Meâli Kerim*. İstanbul: 2. Baskı, B. Basın Yay., 2008.

DEMİRCİ, Muhsin. *Tefsirde Metodolojik Sorunlar*. İstanbul: İFAV Yayınları, 2017.

- DİNDİ, Emrâh, *Kur'ân'da İslam Öncesi Kültürün İzleri*, İstanbul Üniversitesi SBE, 2014 Doktora Tezi.
- DUMAN, M. Zeki. *Nüzulünden Günümüze Kur'ân ve Müslümanlar*. Ankara: Fecr Yayınları, 1996.
- DUMAN, M. Zeki. “Kur'an'da Neshe Delil Gösterilen ve Mensûh Addedilen Ayetlerin Mana Yönünden Yeniden Gözden Geçirilip Değerlendirilmeleri”. *Bilimname: Düşünce Platformu*, 7/17, 2009, ss. 9-50.
- DURMUŞ, Zülfikar. “Muhammed Hamîdullah'ın Aziz Kur'ân Adlı Meali Üzerine Tetkikler”. *Kur'ân Meâlleri Sempozyumu -Eleştiriler ve Öneriler-*, (İzmir 2003), 69-86. İzmir: 2/2007.
- DURMUŞ, Zülfikar. *Kur'ân'ın Türkçe Tercümeleri -Aziz Kur'ân ve İnsanlığa Son Çağrı Örneği-*. İstanbul: Rağbet Yayınları, 2003.
- DURSUN, Ahmet. “Bir Karşılaştırma Örneği: Risale-i Nur'daki Meâl Örnekleri ve Mehmet Akif Meâli”. *Direnen Meal Akif Meâli Uluslararası Sempozyum* (2016), 279-297.
- FAZLU'R-RAHMAN. *Ana Konularıyla Kur'ân*. Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2016.
- IŞICIK, Yusuf. *Kur'ân Meâli*. Konya: 2. Baskı, Konya İlahiyat Dergisi Yay. 2010.
- MUKÂTİL b. Süleyman. *Tefsîr-i Kebîr*. Trc: M. Beşir. Eryarsoy. İstanbul: İşaret Yayınları, 2006.
- MUKÂTİL b. SÜLEYMAN. *Kur'ân Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: İşaret Yayınları, 2016.
- PARLIYAN, Abdullah. *Kur'ân-ı Kerim'in Özlü Tefsiri -Tefsirlerin Özü-*. Konya: Konya Kitapçılık, 2003.
- er-RAĞİP el-İsfahanî. *Müfredat Kur'ân Kavramları Sözlüğü*. Çev. Abdulkaki Güneş- Mehmet Yolcu. İstanbul: Yarın Yayınları, 2015.
- ŞÂTİBÎ, Ebû İshak. *el-Muvaffakat İslâmî İlimler Metodolojisi*. İstanbul: İz Yayıncılık, 2010.
- ŞENER, H. İbrahim. “Cumhuriyet Dönemi Kur'ân Meâllerine Günümüz Türkçesi Açısından Yaklaşım”. *Kur'ân Meâlleri Sempozyumu – Eleştiriler ve Öneriler-* (İzmir 2003), 343-360. İzmir: 2/2007.
- TOK, Fatih. “Ebu Hanîfe'ye Göre Kur'ân Tercümesi”. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*: 2/2015, ss. 269-292.
- TÜRE, İskender. *Zülkarneyn Kur'ân'da Uzaya Seyehati Anlatılan İnsan*. İstanbul: Ötüken Yayınevi, 1998.
- YARGICI, Atilla. “Tefsirde İsrailiyat Konusuna Eleştirel Bir Yaklaşım”. *Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*: 15. 2006, ss. 51-65.
- YAVUZ, Ali Fikri. *Kur'ân-ı Kerîm ve İzahlı Meâli Âlisi (Türkçe Anlamı)*. İstanbul: Sahhaflar Kitap Sarayı, 2013.
- YAZICI, Ahmet. *Türkçe Tefsir Çalışmalarında Klasik-Modern Algısı Ömer Nasuhi Bilmen Süleyman Ateş Örneği*. İstanbul: Ravza Yayınları, 2014, ss. 319-348.

YAZICI, İshak. *Edip Yüksel ve Muhammed Esed'in Meâllerine Eleştirel Bir İnceleme. Kur'ân Meâlleri Sempozyumu -Eleştiriler ve Önlemler- 1/2007, İzmir 2003.*